

ČLS, pobočka Dendrologická, Dobřichovice,
Krajský úřad Středočeského kraje,
LZ Konopiště, LČR, s.p.

za finanční podpory
Ministerstva zemědělství, úsek lesního hospodářství
a Lesů České republiky, s.p.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

VLIV VYSOKÝCH REKREAČNÍCH AKTIVIT NA LESY

SBORNÍK REFERÁTŮ

17. září 2009
Štěchovice, Brunšov

Odborní garanti:**Ing. Josef Keřka**

vedoucí odboru životního prostředí,
Krajský úřad Středočeského kraje
Zborovská 81/11, 150 21 Praha 5 – Smíchov
tel.: 257 280 396, e-mail: kerka@kr-s.cz

Ing. Miroslav Janovský

ředitel LZ Konopiště, LČR, s.p.
tel.: 317 723 496, e-mail: jankovsky.lz6@lesy-cr.cz

Organizační garant:**Ing. Pavel Kyzlík**

pobočka Dendrologická Dobřichovice, ČLS
Na Vyhlídce 414, 252 29 Dobřichovice
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles.dd@seznam.cz

Mgr. Iva Kubátová

pobočka Dendrologická Dobřichovice, ČLS
Nad Primaskou 22, 100 00 Praha 10
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles.dd@seznam.cz

Okolí Prahy a všech velkých měst v našem státě je nejvíce historicky využívaná oblast pro budování rekreačních zařízení občanů městských aglomerací. S tím souvisí velký tlak na lesní hospodářství a ochranu přírody a tak vzniká řada problémů pro lesní hospodáře (nelegální zábor lesní půdy chataři, černé skládky, nebezpečí požárů apod., měkká turistika, intenzivní cykloturistika, v současné době hipoturistika, provoz terénních motorových vozidel apod.) a pracovníky místní správy.

Zkušenosti hospodářů – lesníků, úředníků, pracovníků ochrany přírody bychom rádi předali, poučili se z poznatků v jiných oblastech a krátce porovnáme naši praxi (legislativu i způsobu hospodaření) s legislativou a poznatky z Rakouska a Německa.

Autor souhlasí se zveřejněním svého příspěvku ve sborníku a na internetu. V případě použití kterékoli části příspěvku bude ze strany ČLS vyžadována přesná citace autora.

Texty ve sborníku neprošly jazykovou úpravou.

Technická spolupráce:**Lesnická práce, s.r.o.**

nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
neuhoferoval@lesprace.cz

Obsah

- 4 Ing. Josef Keřka, Ph.D., vedoucí oddělení životního prostředí**
Vliv vysokých rekreačních aktivit na lesy středních Čech
- 6 Ing. František Dvořák, tajemník Městského úřadu Černošice**
Specifika výkonu státní správy lesů, myslivosti a ochrany přírody v příměstské oblasti
- 11 mjr. Libor Pospíšil, KŘ HZS Středočeského kraje**
Prevence před požáry lesních porostů
- 14 Luděk Šišák, Vendula Pospíšilová, FLD, ČZU v Praze**
Postavení mimoprodukčních funkcí lesa zejména rekreačních z hlediska ekonomického a lesopolitického
- 20 Ing. Miroslav Jankovský, LZ Konopiště LČR, s.p.**
Odpadové hospodářství a černé skládky v lesích
- 23 Ing. Alois Černý, lesní správce Slapy**
Vliv rekreačních aktivit ve zdejší oblasti na lesy a na myslivost
- 25 Ing. Pavel Kitzberger, Orbis Viridis o.p.s., Hluboká nad Vltavou**
Ochrana lesa a přírody v turisticky zatížených oblastech Rakouska a Německa
- 27 Ing. Stanislava Héniková, Ing. Milan Hénik**
Praktické poznatky z nejhustší chatařské oblasti z hlediska obce a lesního hospodáře
- 32 Ivan Roček, F. Zich, ČZU LDF V Praze**
Člověk a les ve světle sociologického výzkumu

VLIV VYSOKÝCH REKREAČNÍCH AKTIVIT NA LESY STŘEDNÍCH ČECH

Ing. Josef Keřka, Ph.D.
vedoucí oddělení životního prostředí

Vážené kolegyně a kolegové,

Středočeský kraj je jeden z největších krajů v České republice, který se svojí hustotou obyvatel se řadí mezi hustě osídlená území, s tím je spojeno i mnoho problémů a neřešitelných situací v oblasti rekreačního využívání lesů.

Hustota zalidnění se pohybuje od 70 do 200 obyvatel na km². K tomu, aby byly zajištěny resp. umožněny relaxační potřeby, tedy zejména volnočasové aktivity je nutno stanovit limity daného území a nastavit režim intenzivního rekreačního využívání lesů navazujících na větší města či chatové osady.

Tato problematika je poslední dobou velmi často řešena a dosud se nikomu nepodařilo nastavit ideální model či režim, jak uspokojit potřeby obyvatel, aniž by bylo přírodě „ubližováno“. Představy některých obyvatel jsou vskutku za hranicí normálního chování a daleko za hranicí únosnosti prostředí.

V oblasti rekreačního využívání lesů existuje mnoho domněnek a mýtů. O některých bych rád krátce pohovořil a rozebral, jak je les jako prostředek k rekreaci chápán a jak by měl být chápán.

Nebudu se zde zabývat obecnou ochranou lesa a to jak legislativní či ekonomickou, o tom předpokládám budou hovořit kolegové. V mém příspěvku bych rád upozornil na reálné problémy v rekreačních lesích, resp. v lesích, kde není prioritou produkční funkce lesů, nýbrž právě rekreační, kterou je nutno chápat dle platného zákona o lesích jako mimoprodukční funkce lesů. Jsem přesvědčen, že už jen samotné zákonné rozdělení funkcí lesů na produkční a mimoprodukční není ideální, nicméně je to terminologie stanovená zákonem (viz. § 2 písm. b) zákona.

V této souvislosti musím upozornit na přímou vazbu lesního a stavebního zákona, která je blíže upravena v § 15 lesního zákona.

Většina „rekreantů“ ale i vlastníků lesa zastává názor, že pokud hovoříme o rekreačních lesích, mluvíme o lesích, kde jsou stanoveny podmínky, které chrání rekreanty před lesem a zároveň „legalizuje nezákonnost“.

Zákonodárce však nepochybně vymezil kategorii příměstských a lesů se zvýšenou funkcí rekreační právě z důvodu ochrany lesa před návštěvníky. Lesy ve Středočeském kraji, zejména okresy Praha západ a Praha východ, tedy lesy, které obklopují hlavní město Prahu, jsou tlaku rekreantů vystaveny prakticky celý rok. V poslední době jsou rovněž zaznamenány snahy vlastníků rekreačních chat a navíc umístěných na lesních pozemcích tyto chaty rekolaudovat a zaregistrovat jako objekt trvalého bydlení. S tím je samozřejmě spojeno mnoho problémů počínaje samotnou dopravní obsluhností a likvidací odpadů konče. Málo která rekreační osada nabízí podmínky pro bezproblémové přeřazení rekreačních objektů do objektů trvalého bydlení. Veškeré tyto potřeby či zájmy je nutno řešit v první řadě s obcí, která je povinna hájit především potřeby a zájmy obyvatel dané obce a obec je právě ten subjekt, který by měl stanovovat a korigovat veškeré dění v území dané obce. Na základě shora uvedeného, v některých obcích (jednalo se o okres Praha západ) byl „postaven“ územní plán, který právě lokality s vyšším využíváním lesů k rekreaci detailně řeší formou regulativů, které stanoví režim rekreačního využívání lesů v daných lokalitách. Tyto regulativy jsou závazné pro nové záměry lesních pozemků pro rekreační účely, jak upravuje lesní zákon (§ 15 LZ).

Od roku 1996, kdy vstoupil v účinnost lesní zákon, který stanovil, že veškeré nové stavby (tedy zábor lesních pozemků) sloužící rekreaci (včetně přístavby) je nutno nekompromisně posuzovat ve vazbě na § 15 LZ, tedy předmětný záměr musí být v souladu se schválenou územně plánovací dokumentací. Pokud daná obec neměla schválený územní plán, nebo ve sváleném ÚPO nebyla předmětná lokalita jakkoliv řešena, nebylo možné vydat souhlasné rozhodnutí.

V polovině roku 2009 bylo vydáno ústředním orgánem SSL stanovisko k záměru umístění nových DČOV na lesním pozemku jako stavby doprovodné ke stávající rekreační chatě, které připouští možnost umístění nových DČOV ke stávající rekreační chatě na lesním pozemku, přestože předmětná lokalita není v územním plánu jakkoli řešena. Otázka individuálního posouzení, vsakovací schopnost, odvedení do stávajících přírodních vodotečí, tohoto či jiného záměru zůstává otevřena.

Další neopomenutelný trend rekreačního využívání lesů je budování cyklostezek. Vybudováním cyklostezek v lesích vzniká mnoho problémů, které jsou přímo vázány na finance. Cyklostezka, jakožto stavba musí být v souladu s platnou legislativou řádně povolena a zkolaudována. K tomu, aby mohla být zkolaudována musí splňovat poměrně přísná kritéria jako např. hrubost povrchu, zpevnění, zatáčky, podélný sklon, příčný sklon atd. Cyklostezka musí být udržována v řádném stavu a v mnoha případech nejen že musí protnout lesní komplex, ale na mnoha místech křížuje lesní cesty, odvozní cesty či vyklízcí linky. Otázka, kdo bude a v jaké výši hradit poškození cyklostezek zůstává nezodpovězena, neboť se zákonitě vlastníci lesů brání, aby k této situaci nedošlo. V současné době neexistuje judikát, nebo jej neznám, jak bylo postupováno v obdobných případech.

Na závěr mi dovoluji zrekapitulovat současný trend rekreačního využívání lesů ve Středočeském kraji. Lesy ve středních Čechách jsou v nadměrné míře vystaveny obrovskému tlaku obyvatel domáhající se plnohodnotně využívat všech dostupných mimoprodukčních funkcí lesa. K tomu, aby bylo vůbec možné stanovit, které lesy jsou pod tímto rekreačním tlakem byla ve spolupráci ČZU LF Praha, LČR s.p. a MŽP vypracována studie (VaV), která ve Středočeském kraji vymezuje dvě pásma v okolí hl. města Prahy a to pásmo velmi vysokou návštěvností lesů rekreačních a pásmo s vysokou návštěvností rekreačních. Tuto studii je možné chápat jako výchozí bod či plochu, na základě kterého by mohla být stanovena výše újmy či kompenzace za ztížené hospodaření ve prospěch účelového hospodaření. Jak vysoká kompenzace či hodnota rekreačního potenciálu lesů je námět na mnoholetou práci a výzkum pro tým profesionálů.

Kontakt

Ing. Josef Keřka, Ph.D.

vedoucí oddělení životního prostředí, Krajský úřad Středočeského kraje
Zborovská 81/11, 150 00 Praha 5 Smíchov

SPECIFIKA VÝKONU STÁTNÍ SPRÁVY LESŮ, MYSLIVOSTI A OCHRANY PŘÍRODY V PŘÍMĚSTSKÉ OBLASTI

Ing. František Dvořák
tajemník Městského úřadu Černošice

Obecná charakteristika Městského úřadu Černošice

Městský úřad Černošice patří mezi 205 obecních (městských) úřadů tzv. obcí s rozšířenou působností. Obce s rozšířenou působností vymezuje zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností převzaly od 1. ledna 2003 většinu kompetencí zrušených okresních úřadů. Tady chci upozornit na jeden často tradovaný omyl. Na konci roku 2002 došlo ke zrušení okresních úřadů, nikoli však okresů. Okresy jako jednotka územního členění státu stále existují a ještě dlouho existovat budou. Proto je zcela na místě hovořit o okrese Praha – západ.

Správní obvody, i když by se mnohem lépe vyjímalo nazvat je správním územím, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností vymezuje vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Správní obvod Městského úřadu Černošice patří co do velikosti i co do počtu obyvatel k největším v republice. Zahrnuje 79 obcí a žije v něm 105 000 obyvatel. Počet obyvatel trvale roste. V roce 2003, tedy na počátku činnosti Městského úřadu Černošice jako obecního úřadu obce s rozšířenou působností, činil 78 000. Realistické výhledy do budoucna naznačují, že by mohl v krátké době několika let dosáhnout 120 000.

Správní obvod Městského úřadu Černošice se dnes plně kryje s okresem Praha – západ. Lze tedy konstatovat, že Městský úřad Černošice je jediným úřadem obce s rozšířenou působností pro území okresu Praha – západ. I v tom je výjimečný, neboť území většiny okresů spravují dva až tři obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

Poslední výjimkou je povinnost zřídit na území hlavního města Prahy druhé pracoviště městského úřadu, uložená městu Černošice zákonem č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. Druhé pracoviště Městského úřadu Černošice sídlí v budově Podskalská 19, Praha 2, tedy v budově kdysi užívané Okresním úřadem Praha – západ. Budova zůstala ve vlastnictví státu. Městský úřad Černošice užívá část budovy formou výpůjčky.

Pro obce s rozšířenou působností a jejich úřady se vžilo několik více či méně nepřesných názvů. Jistě jste již zaslechli názvy jako „trojková obec“, „trojkový úřad“, „pověřená obec s rozšířenou působností“ apod. Mnohem více vadí vnímání obecních úřadů obcí s rozšířenou působností jako jakýchsi nástupnických organizací zrušených okresních úřadů. I když, jak výše uvádím, převzaly obecní úřady obcí s rozšířenou působností většinu kompetencí okresních úřadů, nejsou orgány státu, nýbrž orgány svých obcí. Státní správu vykonávají v tzv. přenesené působnosti, plní tedy jakousi „státní zakázku“ formulovanou zákony, ale zůstávají v organizační a řídicí struktuře svých obcí. Jejich činnost je financována z obecních rozpočtů a vedle státní správy v přenesené působnosti musí vykonávat i tzv. samostatnou působnost, tedy činnost, kterou jim ukládá místní politická reprezentace. Výše popsaný model veřejné správy se nazývá spojený. Při jeho zavádění, odborně nazvaném II. fází reformy veřejné správy, nám byla velkým vzorem Francie. Sám se řadím mezi odpůrce spojeného modelu. I přes skutečnost, že mi skýtá „obživu“.

Charakteristika správního obvodu (území) Městského úřadu Černošice

Jak by se dalo charakterizovat území okresu Praha – západ, tedy i správní obvod Městského úřadu Černošice jako obecního úřadu obce s rozšířenou působností? Toto jsou dle mého názoru nejdůležitější charakteristiky, ovlivňující též výkon státní správy lesů, myslivosti a ochrany přírody:

- Území postrádá historická města a vlastní přirozená centra. Historicky jsou městy pouze Mníšek pod Brdy a Jílové u Prahy. Ostatní města (Černošice, Řevnice, Dobřichovice, Rudná, Hostivice, Roztoky, Libčice nad Vltavou) získala svůj současný městský charakter až v průběhu 20. století. Území proto nelze spojovat s nějakým přirozeným, historicky daným centrem. Veškeré ekonomické, sociální a správní vazby vždy směřovaly na Prahu nebo sídla, která jsou dnes její součástí (Zbraslav, Smíchov). V současnosti tvoří sídelní útvary popisovaného území shluk rychle rostoucích, mezi sebou však málo provázaných měst a obcí.
- Území je z hlediska historického vývoje značně nesourodé. Střední a severní část území poznamenaly první v českém prostoru se nacházející starověké zemědělské kultury. Od té doby střední a severní část území formovalo nepřetržité, převážně zemědělské osídlení. Jižní část území naopak kultivovala až středověká kolonizace. Ač se to na první pohled nezdá, historický vývoj významně ovlivnil nejenom lesnatost jednotlivých obcí, ale také tvar a velikost jejich katastrálního (katastrálních) území, vlastnickou a druhovou skladbu lesů, atd.
- Území je nerovnoměrně zalesněno. Sever, střed a do jisté míry i jihovýchod (okolí Jesenice) je téměř bez lesa, zbytek svou lesnatostí dosahuje celostátního průměru a v některých případech (Jíloviště) jí mírně překračuje. Popsaná skutečnost souvisí s rozdílným historickým vývojem, rozdílnou kvalitou zemědělské půdy a podloží, ročním úhrnem srážek a členitostí terénu. Celková výměra lesa dosahuje ve spravovaném území, tedy okrese Praha – západ, více jak 17 000 ha, ovšem lesnatost krajiny se od severu k jihu výrazně mění. Za významný předěl lze označit Radotínský potok.
- Území dlouhodobě čelí tlaku pobytové i nepobytové rekreace Pražanů, v posledních desetiletích doplněné o masivní urbanizaci krajiny. Málokdo si uvědomuje, že výstavba chat „slaví“ stoletou tradici. Tradici doprovázenou stejně masivní výstavbou vil a vilových čtvrtí, trampíngem a od devadesátých let zástavbou zemědělské půdy stavbami všeho druhu.
- Krajina v území ztrácí svůj ráz a mění se na sídelní kaši. Stále obtížněji lze v krajině na západ od Prahy hledat člověkem po staletí vytvářený systém, chcete-li duši krajiny. Těžko dnes určit, zda se právě nacházíte ve městě či na vesnici, v chatové osadě či v lese, na poli či na skládce inertního materiálu. Krajina přestává být domovem, živitelkou, dědictvím otců a stává se sídlištěm, skladovou plochou, místem pro přežívání, nikoli však život.
- Urbanizace způsobuje fragmentaci přírody, tedy i lesa. Výstavbou nových sídel, inženýrských sítí a komunikací dochází k drobení kdysi souvislých krajinných prvků s jednotným způsobem využití (zemědělská půda, les) na menší, biologicky i ekonomicky méně funkční torza.

Organizace státní správy lesů, myslivosti a ochrany přírody v podmínkách Městského úřadu Černošice

Všechny tři oblasti státní správy uvedené v nadpisu zabezpečuje v podmínkách Městského úřadu Černošice odbor životního prostředí. Státní správu lesů vykonávají dva absolventi Lesnické fakulty České zemědělské univerzity v Praze. Státní správu myslivosti vykonává středoškolák, dlouholetý aktivní myslivec a kynolog. Státní správu ochrany přírody mají na starosti tři kolegyně s vysokoškolským vzděláním na plný pracovní úvazek a jedna kolegyně – středoškolačka – na poloviční pracovní úvazek. Čtvrtá kolegyně zabezpečuje na pracovišti Černošice výkon agend svěřených zákonem č. 114/1992 Sb. obecním úřadům základního typu (tzv. jedničkovým) a pověřeným obecním úřadům (tzv. dvojkovým).

Všichni výše uvedení zaměstnanci složili nebo budou skládat zkoušku odborné způsobilosti podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků. Složením zkoušky odborné

způsobilosti úředník nejen splní zákonné podmínky pro výkon svého povolání, ale zároveň získá právnícké minimum tolik potřebné pro jeho každodenní práci.

Městský úřad Černošice se čtvrtým rokem aktivně účastní tzv. benchmarkingového zjišťování. V rámci benchmarkingu se porovnává s jinými obecními úřady obcí s rozšířenou působností, včetně počtu zaměstnanců zabezpečujících jednotlivé agendy. Nutno přiznat, že státní správa lesů, myslivosti a ochrany přírody není u Městského úřadu Černošice v porovnání s průměrnými údaji získanými od ostatních obcí „třetího typu“ personálně podhodnocena. Nezanedbatelnou roli ve vytíženosti zaměstnanců, těžko měřitelnou, však hraje příměstský charakter správního obvodu. Z tohoto pohledu je správní obvod Městského úřadu Černošice srovnatelný snad jen se správními obvody městských úřadů Říčany a Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, případně se správními obvody „trojkových“ městských úřadů v okolí Brna, Plzně a Ostravy. Podrobnější porovnání mezi příměstskými úřady dosud nebylo provedeno.

Odbor životního prostředí se člení na pět oddělení. Státní správa lesů a státní správa myslivosti patří do kompetence oddělení zemědělství, lesnictví a myslivosti, státní správa ochrany přírody a krajiny do oddělení ochrany přírody. Odbor životního prostředí řídí právníčka. Odbor má ke své práci k dispozici jedno služební vozidlo a výpočetní a komunikační techniku.

Pro doplnění se sluší připomenout, že státní správu ochrany přírody vykonává v území okresu Praha – západ též Správa chráněné krajinné oblasti Český kras.

Odbor životního prostředí, tím méně jednotlivá oddělení odboru, nehopodaří s vlastními peněžními prostředky. Jakousi finanční autonomií disponuje až městský úřad jako celek, jehož hospodaření se sleduje v rámci rozpočtu města. Zjednodušeně lze napsat, že výkon státní správy realizovaný v přenesené působnosti Městským úřadem Černošice finančně kryjí tři zdroje: Výnos ze správních poplatků vybíraných podle zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, výnos z pokut, jejichž konečným příjemcem je město (především pokuty ukládané v přestupkovém řízení), a příspěvek na výkon státní správy zasílaný obcím ze státního rozpočtu podle zákona o státním rozpočtu České republiky na příslušný rok.

Specifika výkonu státní správy lesů

Pokud mám stručně a zároveň srozumitelně charakterizovat odlišnosti státní správy lesů v příměstské, tedy především přípražské oblasti, učiním tak formou jakéhosi desatera:

1. **Prohlašování pozemků za pozemky určené k plnění funkcí lesa** (§ 3 odst. 4 lesního zákona). K prohlášení pozemku za pozemek určený k plnění funkcí lesa musí orgán státní správy lesů získat souhlas vlastníka pozemku, pokud návrh na prohlášení nepodá vlastník sám, přičemž je zřejmé, že za pozemky určené k plnění funkcí lesa budou prohlašovány převážně pozemky zemědělské. Stále se jedná o administrativně nesmírně náročnou činnost, kterou vlastník pozemku, ovlivněn cenou svého pozemku coby pozemku případně stavebního, podstoupí jenom výjimečně. Hospodářská krize ovlivnila ceny pozemků v okolí Prahy zanedbatelně, zato významně omezila možnosti veřejných rozpočtů. Vytvoření zeleného prstence lesů kolem Prahy se tak znovu odsouvá na neurčito. Je vůbec správné násilně měnit starobylou zemědělskou krajinu, např. v okolí Roztok a Hostivice, na krajinu lesnatou? Zemědělská krajina sloužící svému účelu tisíce let má svou hodnotu srovnatelnou s jinými krajinnými typy.
2. **Rozhodování v pochybnostech** (§ 3 odst. 3 lesního zákona). Fragmentací krajiny zůstávají některé původně zemědělské pozemky mimo oblast zájmu investorů. Vlivem úspěchu pozvolna zarůstají lesem. Jejich opětovné zemědělské využití se nevyplácí. Mám za to, že právě tady je možnost, jediná možnost, jak zvýšit lesnatost krajiny kolem Prahy.
3. **Kategorizace lesů** (§ 8 odst. 2 písm. c) lesního zákona). Kde jinde by se měly nacházet lesy příměstské a se zvýšenou rekreační funkcí než v okolí Prahy? Přesto jsou vlastníci lesů i Městský úřad Černošice jako orgán státní správy lesů odpovědný za pořizování lesních hospodářských osnov mnoho let od zařazení lesů do této kategorie zrazování. A důvod? Prý by vlastníkům lesů nikdo neuhradil případnou újmu za odlišný způsob hospodaření a obcím ztrátu příjmů z daně z nemovitostí. Na druhou stranu: Copak vlastník lesa může za to, že jeho maje-

tek leží několik kilometrů za hranicí velkoměsta? Přesto musí podle § 19 lesního zákona strpět obecné užívání lesů veřejností a rozhodně to není užívání rozsahem stejné jako např. na Vysočině! V lesích příměstských a se zvýšenou rekreační funkcí nemusíme provádět drahá, násilná a mnohdy neúčinná opatření. Místo zavádění introdukovaných dřevin s domněle estetickou hodnotou stačí docenit estetickou hodnotu domácího smrku, místo „parkových úprav“ stačí včas provádět výchovné zásahy, více se zaměřit na přirozenou obnovu apod.

4. **Dělení lesních pozemků** (§ 12 odst. 3 lesního zákona). O dělení lesních pozemků, při kterém výměra jednoho dílu klesne pod 1ha, žádají převážně vlastníci lesů s chatovými osadami. Vždy se jedná o skrytou parcelaci, o jakýsi předstupeň přeměny lesa na zahrádky. Pro orgán státní správy lesů je na druhou stranu velice náročné dokazovat, že dělením vznikne pozemek neumožňující řádné hospodaření.
5. **Souhlasy s umístěním staveb do 50m od okraje lesa** (§ 14 odst. 2 lesního zákona). Nejčastější a při tom nesmírně důležitý správní úkon! Pokud orgán státní správy lesů připustí umístění staveb příliš blízko lesa, vystavuje vlastníka lesa nebezpečí pozdější aplikace § 22 lesního zákona. Zároveň se může snadno stát, a také se již v několika případech stalo, že se les doslova obestaví a jeho produkční funkce klesne díky nepřístupnosti na nulu. S problematikou do jisté míry souvisí stanovení vlastní hranice lesa. Víím o několika případech, kdy se zaměřením hranice stavebního pozemku posunula hranice lesa až 20m do porostu.
6. **Chaty a ostatní stavby na lesních pozemcích.** Chaty na lesních pozemcích jsou fenomén, kterého se již nikdy nezbavíme, a to bez ohledu na dobu nájmu pozemku pod nimi. Ze současné legislativy se dá dovodit, že pozemek pod chatou je pozemek zastavěný, tedy nelesní, a příliš nám nepomůže ani pátrání v minulosti. Chaty na lesních pozemcích a jejich právní stav by vyžadovaly samostatný seminář.
7. V krajině kolem Prahy začíná být těsno, proto se dnes většina investorů snaží umístit inženýrské sítě do lesních pozemků. Návrhy projektantů se vyhodnocením dopadu navrhované stavby na les příliš nezabývají. Umístění stavby do lesa je považováno za levné a bezproblémové řešení.
8. **Oplocování lesa** (§ 32 odst. 7 lesního zákona). K oplocování lesa, především kolem chat, docházelo a dochází i dnes, ač současný lesní zákon takovou činnost nedovoluje. Díky vytíženosti se naši úředníci nešvaru oplocování zatím příliš nevěnovali. Dosáhnout likvidace plotu v lese není jednoduché. Stejně jako chaty doporučuji zařadit téma nedovoleného oplocování lesa do některého z příštích seminářů.
9. **Nedovolené odnímání lesa plnění jeho funkcí.** Častý a plíživý jev, opět související především s chatami. Těžko se dokazuje zavinění.
10. **Územně plánovací dokumentace.** Vyjadřování k jednotlivým stupňům přípravy územně plánovací dokumentace je pro les nesmírně důležité. Většina „útoků“ na les se dá ve fázi přípravy územně plánovací dokumentace odvrátit, i když za vysokou cenu. Snaha navrhovat umístění dalších staveb do lesa nebo odnímat les plnění jeho funkcí nabírá na intenzitě. V okolí Prahy začíná být těsno.
11. **Užívání lesů** (§ 19 odst. 1 a 3). Obecné užívání lesů v příměstské oblasti s sebou zcela logicky nese nárůst přestupků a agendy spojené s jejich řešením. Nesmíme rovněž zapomínat na úlohu lesní stráže.

Specifika výkonu státní správy myslivosti

Kromě všeobecně se zhoršujících podmínek pro život zvěře, v okolí Prahy zaviněných především dopravou a zvýšenou návštěvností honiteb, se dá specifikum výkonu státní správy myslivosti shrnout do jedné věty: Tvorba a existence honiteb.

První potíže nastaly při transformaci, případně uznávání honiteb podle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti. A nebyly to jenom potíže známé odjinud - do krve rozhádání myslivci a vlastníci honebních pozemků, i když i těchto potíží jsme si užili víc než dost. V podmínkách silně urba-

nizované krajiny se těžko získává 500 ha souvislých honebních pozemků. Urbanizace krajiny nezadržitelně pokračuje a část uznaných honiteb dříve či později ztratí zákonem požadované parametry. Znamená to, že v dohledné době musíme provést revizi uznaných honiteb a tam, kde honitba neodpovídá zákonem stanoveným podmínkám, rozhodnout o jejím zániku. Bude se rozhodovat špatně, zákon na takové případy bezprostředně nepamatuje.

Specifika výkonu státní správy ochrany přírody

Ochrana přírody a krajiny podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, se v podmínkách Městského úřadu Černošice uplatňuje převážně jako korekce stavebních aktivit. Z výčtu forem zajišťování ochrany přírody a krajiny uvedeného v § 2 odst. 2 zmiňovaného zákona se tak fakticky vykonávají pouze činnosti uvedené pod písm. g), tedy

- spoluúčast v procesu územního plánování
- a spoluúčast v procesu stavebního řízení.

Městský úřad Černošice jako orgánu ochrany přírody a krajiny napomáhá záchraně zbytků vyvážené a esteticky hodnotné krajiny v okolí Prahy. V jeho práci nachází své místo i často diskutovaná ochrana krajinného rázu podle § 12 odst. 1 výše zmiňovaného zákona.

Zaměstnanci vykonávající agendu ochrany přírody a krajiny čelí trvalému tlaku vlastníků pozemků, developerů, představitelů obcí a dalších zájemců o výstavbu. Proto je třeba věnovat těmto zaměstnancům zvýšenou péči a pomoc.

Slabou roli při ochraně krajiny, významných krajinných prvků a ostatních složek životního prostředí naopak hrají občanské iniciativy. Ochrana zemědělského půdního fondu ve středočeské krajině asi není zdaleka tak mediálně zajímavá jako ochrana kůrovcem napadených porostů na Šumavě.

Závěr

K problematice lesů a lesnictví kolem Prahy by se dalo napsat ještě mnoho, ale stanovený rozsah příspěvku, i tak překročený, mi to nedovoluje. Lesy kolem Prahy mají svou výjimečnou historii, výjimečný způsob využívání, za povšimnutí by stál i vztah veřejnosti a vlastníků k těmto lesům, mnoho by se dalo napsat o jejich hodnotě biologické. Snad někdy příště.

Kontakt

Ing. František Dvořák
tajemník Městského úřadu Černošice
tel. 724 183 938, e-mail: frantisek.dvorak@mestocernosice.cz

PREVENCE PŘED POŽÁRY LESNÍCH POROSTŮ

mjr. Libor Pospíšil

KŘ Hasičského záchranného sboru Středočeského kraje

Vznik lesních požárů má sezónní charakter. Od jarních požárů způsobených především přeceněním sil či podceněním situace při spalování suchých trav na neobdělávaných pozemcích v blízkosti lesa, přes „kritické“ letní období, kdy požárům lesů napomáhá sucho, teplo a hlavně turistický ruch, zakládání ohňů v lesích a prázdniny dětí až po podzimní houbařskou sezonu, kdy především nezodpovědní kuřáci zavdávají příčiny vzniku požárů.

V lesních porostech se hasiči setkávají s povrchovými požáry, požáry podzemními a požáry korunovými. Požáry povrchové vznikají zpravidla působením otevřeného ohně. Ať již z nedohášených ohnišť, tak úmyslně založené. Množství suchých větví, nízkých porostů v lesích a samozřejmě aktuální povětrnostní podmínky ovlivňují rozsah a intenzitu požáru, který se rozšiřuje jak horizontálně, tak i vertikálně. Z povrchových požárů tak současně vzniká požár podzemní, zasahující kořenové systémy stromů a při dostatečném množství hořlavých materiálů i požáry korunového charakteru. Povrchové požáry z hasičského hlediska nepředstavují velké nebezpečí, jelikož lze provést účinný hasební zásah.

Naproti tomu podzemní požáry, vznikající jak prohoříváním při dlouhodobě trvajícím povrchovém požáru, tak samostatně vzniklý působením žhavého předmětu, nejčastěji působením popele odhozeného nedopalku cigarety. Odhozený nedopalek dosahuje teploty okolo 240°C, která se následně kumuluje do lesní hrabanky a kořenového systému a ke vzniku plamenného hoření dochází po uplynutí doby, která je závislá na teplotě okolního prostředí, množství a charakteru hrabanky, závislé na stáří lesa. Hašení podzemních požárů je komplikováno složitou lokalizací podzemních ohnisek, kterých může být v době příjezdu jednotek HZS několik, a mohou se nekontrolovaně rozšiřovat pod povrchem lesní hrabanky.

Při dostatečném množství hořlavých materiálů a vyhovujících povětrnostních podmínkách může povrchový požár dosáhnout požáru korunového typu, což představuje vysoké nebezpečí pro hasiče a současně působí obrovské škody vzhledem k rychlosti šíření po korunách listnatých i jehličnatých stromů.

Požáry lesů z hlediska hasebního zásahu jsou povětšinou komplikovány obtížnými přístupovými cestami, komplikací se zdrojem hasební vody, prodlevou mezi vznikem a zpozorováním požárů a vyžadujícím nasazení velkého množství sil a prostředků. Za komplikacemi nestojí vždy terénní podmínky, ale i uzavírání přístupových cest lesními závorami, nezodpovědností řidičů, kteří svá vozidla zaparkují na lesních cestách, neprůjezdnost lesních cest z jiných důvodů a další lidské i ostatní faktory. K minimalizaci těchto překážek provádí HZS Středočeského kraje jednání se zástupci lesních správ, kde mimo jiné řeší i možnost zapůjčení klíčů od zámků lesních závor a apelují na „pořádek“ v lesích a udržování lesních přístupových cest přístupných.

Jelikož většina lesních požárů je zapříčiněna lidským, ať již úmyslným či nedbalostním jednáním, je jedinou možnou prevencí v kritických sezónních obdobích omezit či zcela zakázat vstup a vjezd osob a vozidel do lesů. Aby byla tato skutečnost dosažitelná, má správní orgán k dispozici **nařízení Středočeského kraje č. 3/2004** ze dne 21. dubna 2004, **kterým se stanoví podmínky k zabezpečení požární ochrany v době zvýšeného nebezpečí vzniku požárů.**

Své místo zaujímají i požáry, způsobené ostatními faktory, mezi které například patří výboje atmosférické elektřiny, pád drátu el. vedení apod. Ovšem účinná prevence v lesním prostředí je prakticky nemožná.

V případě, že ohně ve volné přírodě – zejména v chatových oblastech apod. jsou zakládány, doporučují hasiči dodržovat následující pokyny:

1. Při rozdělávání ohně v přírodě je nutné v první řadě zvolit vhodné místo pro ohniště. To by mělo být **vzdáleno nejméně 50 m od okraje lesa** a v dostatečné vzdálenosti od budov a vůbec všech věcí, které se mohou vznítit. Pamatujte, že **v lese lze rozdělávat oheň jen na vyhrazených místech!** Zcela zakázáno je i rozdělávání ohně na místech se vzrostlým porostem, tedy i na louce nebo na strništi.
2. **Oheň nezakládejte** pod větvemi a na kořenech stromů, na suchém listí, lesní hrabance (zetlelá vrstva jehličí) nebo rašelině, ani v blízkosti stohů, seníků apod. Létající jiskry nebo náhlý poryv větru totiž velmi snadno způsobí neštěstí. Kvůli podobné neopatrnosti lidí každoročně vznikají stovky požárů. Pro rozdělávání ohně je naopak ideální hliněný podklad. Za silného větru nebo v období extrémního sucha bychom oheň v přírodě neměli rozdělávat vůbec.
3. **Místo táboráku je nutno i vhodně uspořádat.** Při rozdělávání ohně v přírodě ohniště bezpečně oddělte od okolního prostředí - např. obložením kameny, obsypáním pískem, vyhloubením zeminy apod. V případě větších vater je vhodné ohniště oddělit pruhem širokým až jeden metr, který bude zbaven veškerých hořlavín.
4. K zapálení nebo udržování ohně v žádném případě **nepoužívejte vysoce hořlavé látky** jako např. benzín, naftu nebo líh. Oheň se pak velmi snadno vymkne kontrole a může způsobit i vážné popáleniny. Navíc podle zákona o ochraně ovzduší v otevřených ohništích nelze pod hrozbou vysokých pokut spalovat žádné chemické látky.
5. **Dělejte jen takový táborák, který dokážete zvládnout!** Pokud chystáte velkou vatra, dejte si pozor, aby byla polena poskládána do stabilní pyramidy (pomohou např. záseky na polenech), která umožní prohořívání dovnitř a zabrání nebezpečí rozvalu pyramidy do okolí.
6. **Oheň nesmíte ponechat ani na okamžik bez dozoru.** Mějte nachystán dostatek vody (popř. písek, hlínu), kdyby se oheň vymykala kontrole. I proto je dobré umístit ohniště v blízkosti vodního zdroje.

7. **Opustit místo pálení můžete až poté, co ohniště důkladně uhasíte** - ať již prolitím vodou nebo zasypaním zeminou. Při odchodu se z ohniště nesmí kouřit a popel i půda pod ohništěm musí být chladné. Pamatuje, že i ve zdánlivě zcela vyhaslém ohništi se mohou skrývat žhavé oharky a poryv větru je znovu rozdmýchá a oheň roznese do okolí. Hasiči musí každý rok dohašovat ohniště, která byla ponechána svému osudu.
8. Zejména půda v jehličnatém lese je z hlediska možného vzniku a šíření požáru riziková. Hrabanka tvořená zetlelým jehličím může prohořet až do značné hloubky a nepozorovaně se šířit do stran i mimo ohniště. Nedbalé uhašení proto nestačí a ohniště je nutné důkladně prolít vodou!
9. **Pamatujte, že děti by neměly být nikdy u ohniště ponechány bez dozoru dospělé osoby!**
10. Do ohně nikdy nevhazujte jakékoliv výbušné předměty (rachejtle, světlice, patrony, nádoby se stlačeným plynem, municí).
11. Oheň neroznášejte po okolí, např. na zapálené větvi!
12. Pamatuje, že oheň a alkohol nepatří k sobě!
13. Zvláště pozor dejte na sezení a hry příliš blízko plamenů, stačí málo a může dojít k vznícení šatů, ožehnutí vlasů, řas a popálení.

První pomoc:

1. Pokud se na vás vznítí oděv a není k dispozici dostatek vody k uhašení, **NEUTÍKEJTE !** - tím jen podpoříte hoření.
2. Okamžitě si **lehněte na zem** a chraňte si obličej!
3. **Válejte se**, dokud plameny neuhasnou ! - válením se zamezí přístupu kyslíku potřebného k hoření.
4. Je-li po ruce deka nebo jiná vhodná textilie (nesmí to být látka z umělých vláken), lze ji také použít k uhašení hořícího oděvu.
5. Když se popálíte, postižených ploch se nedotýkejte, popálené místo ihned ponořte do čisté, studené a proudící vody a zavolejte nebo vyhledejte odbornou pomoc!

Kontakt

mjr. Libor Pospíšil
vedoucí oddělení zjišťování příčin vzniku požárů
KŘ Hasičského záchranného sboru Středočeského kraje

POSTAVENÍ MIMOPRODUKČNÍCH FUNKCÍ LESA ZEJMÉNA REKREAČNÍCH Z HLEDISKA EKONOMICKÉHO A LESOPOLITICKÉHO

Luděk Šišák, Vendula Pospíšilová
Fakulta lesnická a dřevařská, ČZU v Praze

1 Úvod

Postavení a působení funkcí lesa v rámci společnosti je velmi komplikované, protože les je sám o sobě složitým objektem, jehož působení je v rámci společnosti mnohostranné, ale rovněž proto, že les a soustava jeho užitných hodnot se stále vyvíjejí v souvislosti se změnami společenských potřeb, společenské poptávky. Společenské potřeby a míra jejich uspokojování jsou podmínkou existence společenských funkcí lesa (viz schéma).

Potřeby společnosti, míra jejich uspokojování a funkce lesa, které je uspokojují, jsou různé v čase i v místě, souvisejí s ekonomickou a sociální úrovní společnosti, s její kulturou, tradicemi, zvyklostmi a zvláštnostmi života. V různých oblastech a čase, u různých národů a skupin obyvatelstva, má les, byť i stejného technického, fyzikálního a biologického charakteru, různé užitné hodnoty a tyto hodnoty mají jiný významový společenský stupeň, a tedy jinou společenskou hodnotu. Společenská významnost, hodnota, společenských funkcí reflektuje míru uspokojování měnících se společenských potřeb, poptávky v čase a místě.

V podstatě můžeme vylíčit podle sociálně-ekonomického obsahu konečných dopadů funkcí lesa na společnost dvě základní skupiny bloků funkcí lesa. Jsou to jednak funkce produkční, někdy zvané výrobní či tržní, internality a jednak funkce mimoprodukční, nevýrobní, zprostředkované tržní a netržní, pozitivní externality lesa.

2 Pojetí a charakteristika funkcí lesa, vyjádření společenské hodnoty funkcí lesa

Vyjádření společenské sociálně-ekonomické hodnoty funkcí lesa je jedním ze zásadních podkladů pro rozhodování o účelech využití částí krajiny, o alokaci sociálně-ekonomických zdrojů, o alokaci produkčních a environmentálních zdrojů, o vyjádření společenské sociálně-ekonomické újmy při poškození lesa.

Soubor funkcí je různorodý a velmi členitý. Komplexní společenské funkce lesa nejsou ze sociálně-ekonomického hlediska jednotné, lze je diferencovat podle sociálně-ekonomické oblasti, ve které funkce uspokojují společenské potřeby na:

- tržní, produkční, výrobní, internality
 - dřevoprodukční
 - chov zvěře, myslivost
 - ostatní

- netržní environmentální funkce lesa (mimoprodukční, nevýrobní, externality)
 - se zprostředkovaným dopadem na trh
 - nedřevoprodukční (lesní plodiny)
 - půdoochranné (eroze půdy, depozice erodované půdy)
 - hydrické (maximální a minimální průtoky, kvalita vody ve vodních zdrojích)
 - vzduchoochranné (vliv na kvalitu vzduchu, klima, vázání CO₂, NO_x)
 - bez tržního dopadu
 - zdravotně-hygienické (rekreační a zdravotní)
 - kulturně-naučné (přírodoochranné, výchovné, vědecké, institucionální)

V podstatě obdobně jsou diferencovány funkce lesů a pro hodnocení jednotlivých funkcí použity při vyjádření tzv. celkové ekonomické hodnoty různé přístupy v zásadní práci Merla, Croitoru et al. (2005). Lze vysledovat členění do bloků na tržní, zprostředkovaně tržní a netržní. Dále se metody oceňování diferencují podle sociálně-ekonomických a kulturních aspektů té které země, a v neposlední řadě podle vstupních dat, která byla k dispozici. Obdobně diferencuje oceňování funkcí lesa i Blum (2004).

Metody sociálně-ekonomického hodnocení funkcí lesa (Šišák, Švihla, Šach, 2002, Šišák a kol., 2004) jsou diferencovány podle jejich sociálně-ekonomického obsahu ve společnosti, účelu použití a disponibilních vstupních dat (v případě funkce zdravotně-hygienické je hodnocení založeno na základě expertního srovnání průměrné sociálně-ekonomické významnosti daných funkcí lesa s významností funkce dřevoprodukční s vnitřní diferenciací podle návštěvnosti).

Společenská sociálně- ekonomická cena hlavních funkcí lesa je odvozena pro dvě časové úrovně, jednak jako dočasná – roční, jednak jako trvalá při tzv. lesní úrokové míře 2% (Zákon č. 289/1995 Sb., Vyhláška MZe č. 55/1999 Sb.) – Šišák et al. (2004).

3 Zdravotně-hygienické funkce lesa

Uvedené funkce lesa působí v rámci vztahu člověk – životní prostředí. Můžeme je proto řadit mezi širší skupinu tzv. environmentálních funkcí, tj. funkcí, které jsou součástí životního prostředí člověka. Dané funkce lesa jsou spojeny s duševní i fyzickou relaxací, rekreací. Obecně lze říci, že lesní prostředí může působit na lidský organismus v mnoha směrech, a to jak pozitivně, tak negativně. Pozitivní působení však výrazně převládají. Obecně lze účinky členit na:

- psychické, vnímané prakticky všemi smysly (pozitivní a negativní),
- fyzické, měřitelné a vyjádřitelné technickými jednotkami (pozitivní a negativní).

Protože působení uvedených účinků neprochází obvykle trhem (za pozitivní účinky se neplatí, za negativní nejsou realizována žádná odškodnění), uživatelé nemohou být vyloučeni z působení daných účinků a užíváním uvedených dopadů se daný statek, tj. les, obvykle nespotřebovává, hovoříme někdy rovněž o uvedených účincích jako o pozitivních externalitách či negativních externalitách (externích, vnějších, vůči trhu).

Vlastní zdravotně-hygienické funkce se neúčastní bezprostředně materiálního reprodukčního procesu ani v odvětví lesního hospodářství ani mimo něj, nejsou součástí reálného trhu. Mají užitek, společenský význam, především pro skupiny konkrétních uživatelů – obyvatel a návštěvníků, i když je znám i termín tzv. „neužitné („neužitkové“) hodnoty“. Jsou to hodnoty pro ty členy společnosti, kteří les nenavštěvují a přímo neužívají (jedná se např. o hodnotu „odkazu“, „možnosti volby“, „existenční hodnotu“). Jejich sociálně ekonomický význam lze hodnotit buď na bázi subjektivní hodnoty, spotřebitelského přebytku a z ní vycházejících metod odvozených z přístupu „ochoty platit“, nebo prostřednictvím expertních metod.

Všeobecně řečeno, jde o funkce, které nemají materiální povahu, nemají ani zprostředkovaně tržní charakter, jejich hospodářské, tj. tržní dopady, ekonomický význam, neumíme na současné úrovni našeho poznání identifikovat a tím méně měřit. V tomto smyslu se jedná o externality mimoekonomické, sociální povahy. Avšak v případě dojde-li k intenzifikaci těchto funkcí (např. k jejich využití konkrétními subjekty, podnikateli) a tyto funkce jsou využívány v tržním prostředí, dojde k jejich internalizaci, jsou začleněny do trhu a přestávají být mimotržními externalitami v pravém slova smyslu. Pro účely hodnocení takovýchto funkcí lze použít reálně vložené ekonomické prostředky do procesu internalizace v kombinaci s případnými tržbami (Šišák a kol. 2004).

Názory respondentů na funkce lesa ve vztahu k funkcím zdravotně-hygienickým

Ze sociologických šetření, která realizoval Šišák v letech 1994 – 2003 (Šišák a kol., 2004) v reprezentativních vzorcích obyvatelstva ČR vyplývá, že návštěvnost lesa je poměrně vysoká (tab. č. 1). Počet návštěv lesa podle šetření v jednotlivých letech byl ovlivněn nejen sociálně ekonomickými faktory, ale rovněž vývojem počasí.

Tab. 1: Návštěvnost lesa přístupného veřejnosti v ČR v období 1994-2006

Roky	Počet návštěv	
	na 1 obyvatele	na 1 ha*
1994	25,3	105,7
1995	22,4	93,4
1996	17,3	72,0
1997	23,4	97,4
1998	19,4	80,7
1999	21,6	89,9
2000	22,6	94,1
2001	23,1	96,3
2002	19,6	81,5
2003	19,3	80,4
2004	16,2	68,0
2005	20,4	85,9
2006	18,8	79,3
2007	18,9	79,6
Průměr	20,6	86,0

* lesní půda přístupná veřejnosti (zejména bez lesů MO a některých dalších území).

Hlavním důvodem návštěvy lesa je podle údajů z let 1994 a 1995 pro 42% návštěvníků lesa krátkodobá rekreace a relaxace, pro 29% návštěvníků sběr lesních plodin, pro 12% zájmová činnost (zejména přírodovědné aktivity, sport a myslivost), pro 8% delší vícedenní rekreace, pro 5% jiné důvody (pracovní, profesní, vlastnické, apod.) a pro 4% sběr paliva.

V průběhu roku 2009 Šišák ve spolupráci s Lesy České republiky, s.p. prováděl výzkum na téma rekreačních funkcí lesa. Výzkum byl zaměřen na specifickou část obyvatelstva ČR, rekreanty v lese (nejednalo se tedy o reprezentativní vzorek obyvatelstva). Šetření probíhalo tzv. on-site. V rámci tohoto výzkumu bylo dosaženo předběžných výsledků, za nejdůležitější účely návštěvy lesa v daných lokalitách respondenti považují duševní a fyzickou rekreaci a relaxaci, a zájmovou činnost. V daném případě zcela zastínily sběr lesních plodin, sběr paliva byl naprosto marginální. Jde o rozdílnou situaci oproti účelům návštěv lesa vyjadřovaným obecně v rámci ČR v reprezentativním souboru obyvatel ČR, v němž se dlouhodobě sběr lesních plodin drží na druhém místě za rekreací relaxací, přičemž sběr paliva není nepodstatný.

Tab. 2: Účel návštěvy lesa – (1 nejdůležitější, 5 nejméně důležitý)

Typ aktivity	Průměrný koeficient důležitosti*
Duševní a fyzická relaxace, rekreace	1.8
Zájmová činnost	2.0
Sběr lesních plodin	3.5
Sběr paliva	4.3

* Důležitost konkrétního účelu návštěvy lesa je hodnocena pětibodovou stupnicí od 1 – nejdůležitější po 5 – nejméně důležitý.

Hodnocení významnosti zdravotně-hygienických funkcí lesa v peněžní formě

Hodnocení rekreačních, případně širěji pojatých zdravotně hygienických funkcí či služeb lesa v peněžní formě je jak teoreticky, tak prakticky značně složité. Existuje množství různých přístupů vyjadřujících společenskou významnost daných funkcí v peněžní formě, a to jak expertních srovnávacích přístupů, tak přístupů vycházejících z tzv. spotřebitelského přebytku a ochoty platit.

Přístup mezního užítku a spotřebitelského přebytku (ochota platit)

Při oceňování významu těch mimoprodukčních služeb lesa, které nemají ani zprostředkovaný tržní dopad ve společnosti (jsou tedy netržními, sociálními), se v zahraničí soustřeďuje pozornost především na využití teorie mezního užítku, spotřebitelského přebytku, konkrétněji ochoty platit. Jedná se zejména o oceňování rekreačních služeb lesa. Z teorie mezního užítku vychází několik konkrétních oceňovacích přístupů a jejich variant, které jsou běžnou částí výuky univerzitní úrovně a předmětem relativně intenzivního základního a aplikovaného výzkumu, k němuž se váže dnes již bohatá literatura ve významných lesnických vyspělých zemích.

Nejčastěji se zřejmě používá tzv. kontingentní valuační metoda (podmínečná oceňovací metoda), která spočívá v dotazování respondentů, kolik by byli ochotni zaplatit za návštěvu lesa navíc, než skutečně platí. U nás byla v letech (1994 - 1996) realizována tři pilotní šetření (Šišák, Pulkrab, Kalivoda, 1997), která proběhla v rámci reprezentativních vzorků obyvatelstva ČR. Konkrétní výsledky však ukazují v současné době na značnou praktickou problematičnost použití dané metody a výstupů. To souvisí mimo jiné i s tím, že vstup do lesa je u nás z hlediska historické tradice a legislativy bezplatný, povolen každému prakticky téměř do všech lesů a bez ohledu na typ vlastnictví, navíc jsou lesy rozmístěny poměrně hustě a pravidelně v krajině. Svým způsobem pak rekreační funkce není zřejmě pociťována jako něco výrazně nedostatkového či na hranici deficitu pro jednotlivé uživatele, což je jednou z podmínek úspěšné aplikace dané metody.

Neochotu platit jakoukoliv finanční částku za návštěvu lesa projevila mimořádně velká část dotazovaných po všechna tři šetření v jednotlivých letech. Z výsledků vyplývá, že jejich podíl se mezi lety 1994 - 1996 prakticky neměnil, a kolísal kolem dvou třetin. Pouze jedna třetina respondentů v letech 1995 a 1996, a jen necelých 13% dotazovaných v r. 1994, by byla ochotna zaplatit nějakou částku (v r. 1994 bylo 19,2% dotazovaných nerozhodnuto o tom, zda vůbec by byli ochotni potenciálně za vstup do lesa zaplatit).

Tab. 3: Vývoj podílů (%) ochoty platit za vstup do lesa v letech 1994 - 1996

Rok	Třídy						Četnost (N)
	nic 0Kč	1Kč	do 5Kč	6-10Kč	11-99Kč	+ 100Kč	
1994	68,1	1,2	3,9	2,8	4,8	0,0	856
1995	67,7	1,5	9,4	9,0	12,4	0,0	991
1996	65,2	1,2	6,8	8,8	11,2	6,8	1450

Na základě výzkumu prováděného Šišákem (2008), zaměřeného na obyvatele ČR aktivní v rekreaci v lese vyplynuly následující předběžné výsledky. Dotazovaní byli ochotni zaplatit v průměru 20Kč za návštěvu lesa. Žádnou částku nebylo ochotno zaplatit 36% dotazovaných, což je výsledek mnohem nižší než u předchozího šetření. Tento rozdíl je způsoben především faktem, že během tohoto výzkumu byli selektováni pouze respondenti, kteří les aktivně navštěvují, obyvatelé České republiky kteří les nenavštěvují nebyli osloveni. 8% respondentů bylo

ochotno zaplatit 1-5 Kč za návštěvu lesa, 6-20 Kč 26%, 21-50 Kč 17,5%, 51-100 Kč 7% a nad 101 Kč téměř 5%.

Tab. 4: Ochota platit za jednorázovou návštěvu lesa – Šišák (2008)

Výše poplatku	nic 0 Kč	1 - 5 Kč	6 - 20 Kč	21 - 50 Kč	51 - 100 Kč	100 Kč a více	Celkem
Procenta (%)	36,3	8,3	26	17,5	7,3	4,6	100
Počet respondentů	381	87	273	184	77	48	1050

Expertní přístup

Jeden ze známých expertních přístupů pro stanovování ekonomické hodnoty funkcí lesa je přístup komparativní, na jehož základě se stanovuje tzv. srovnávací cena daných funkcí. Přístup je založen na srovnávání účinků lesa s podobnými efekty společností vytvořených a provozovaných objektů, který se opírá zejména o výši nákladů a případných výnosů z daných objektů. Ne vždy je však možno rozpoznat ekonomický přínos z rekreační funkce lesa jako takové a oddělit jej od mimořádného zisku plynoucího z infestičních zařízení.

Někteří autoři se zabývali otázkou vyjádření ceny rekreační funkce lesa na bázi ceny volného času. Vycházeli z teze, že mj. i „volný čas je měřítkem a formou společenského bohatství“. Cenu volného času postavili na roveň ceně pracovního času.

Přístupy k ocenění mimoekonomického, sociálního, významu funkcí lesa jsou velmi problematické, a protože výsledky takových postupů jsou sporné, uchyluje se množství autorů ke stále složitějším a komplikovanějším konstrukcím, jejichž podstata a myšlenková jasnost je stále více zamlžena, a v nichž se ucelená koncepce ocenění a jeho smysl nakonec ztrácí. V hodnocení rekreační atraktivity, čili určitého významu území pro rekreaci se vychází především z různých sociologických studií, průzkumů názorů skupin respondentů, ale i jednotlivých odborníků.

Ocenění společenské sociálně-ekonomické významnosti zdravotně-hygienických funkcí lesa

Hodnocení společenské významnosti zdravotně-hygienických funkcí lesa se provádí tzv. expertním srovnávacím způsobem (Šišák, Švihla, Šach, Černošous, 2006). Průměrná relativní významnost funkcí lesa se odvozuje ve vztahu k významnosti produkčních funkcí v rámci společnosti ČR, a následně se přiřazuje cena podle průměrné ceny produkčních funkcí lesa. Peněžní hodnocení společenské sociálně-ekonomické významnosti těchto funkcí lesa je většinou založeno na dotazníkovém šetření názoru souboru expertů.

Z výsledků realizovaného expertního šetření vyplývá, že v průměru ČR podíl významnosti a tedy hodnoty zdravotně-hygienických funkcí lesa k produkčním (dřevoprodukčním) funkcím lesa je 0,33. Kvantita a kvalita zdravotně-hygienické funkce lesa souvisí zejména s návštěvností lesa. Návštěvnost lesa je v ČR poměrně výrazným fenoménem – viz výše.

Při daném poměru významnosti zdravotně-hygienických funkcí lesa a dřevoprodukční funkce lesa, a příslušné ceně dřevoprodukční funkce lesa, byla roční cena zdravotně-hygienických funkcí lesa v ČR kalkulována na úrovni 2 430 Kč/ha, celková jednorázová cena při trvalé likvidaci daných funkcí lesa byla kalkulována celková cena kapitalizací při 2% úrokové míře na 121 690 Kč/ha (Šišák, Švihla, Šach, 2002). Hodnoty se kalkulují pro lesní porosty přístupné veřejnosti.

Literatura

- Blum, A.: Forest functions. In: Encyclopedia of forest sciences. Ed. J. Burley et al. Amsterdam: Elsevier, 2004, s. 1121-1126
- Merlo, M., Croitoru, L. et al.: Valuing mediterranean forests. Towards total economic value. Wallingford, UK: CABI Publishing, 2005. 406 s.
- Šišák, L.: Návštěvnost lesa obyvateli České republiky. Lesnictví-Forestry, 42, 1996, č. 6, s. 245 - 253.

- Šišák, L., Šach, F., Kupčák, V., Švihla, V., Pulkrab, K., Černohous, V.: Vyjádření společenské efektivity existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice. Projekt NAZV č. QF 3233, periodická zpráva. Praha: Fakulta lesnická a environmentální ČZU, 2004. 101 s.
- Šišák, L. a kol.: Vyjádření společenské efektivity existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice. Periodická zpráva 2003. Fakulta lesnická a environmentální, ČZU v Praze, 2004, s. 76.
- Šišák, L. - Pulkrab, K. - Kalivoda, V.: Význam návštěvnosti lesa a sběru hlavních lesních plodin obyvateli území s lesy výrazně postiženými imisemi. Lesnictví-Forestry, 43, 1997, č. 6, s. 245-258.
- Šišák, L. - Švihla, V. - Šach, F.: Oceňování společenské sociálně-ekonomické významnosti základních funkcí lesa. MZe, Agrospoj, Praha 2002, s. 71.
- Šišák, L. - Šach, F. - Švihla, V. - Černohous, V.: Metodika sociálně-ekonomického hodnocení funkcí lesa. Lesnický průvodce 1/2006–Metodiky pro praxi. Jíloviště-Strnady, VÚLHM 2006. s. 40.

Kontakt

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Ing. Vendula Pospíšilová

Fakulta lesnická a dřevařská, Česká zemědělská univerzita v Praze

Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchdol

sisak@fld.czu.cz, pospisilova@fld.czu.cz

ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ A ČERNÉ SKLÁDKY V LESÍCH

Ing. Miroslav Jankovský
LZ Konopiště LČR, s.p.

Lesní závod Konopiště má právo hospodařit na 17 000 ha státního lesa jižně a východně od Prahy. Celková katastrální výměra je 110 000 ha. Podíl státního lesa je přibližně 50%. Zdánlivě je to velké území lesa, ale vzhledem k roztržitosti majetků, rozdělením Vltavou, Berounkou, Sázavou a Kocábou a dalšími četnými přítoky v hlubokých údolích, jsou pro celou řadu rekreačních aktivit možnosti velmi omezené.

Frekventované cestní pražské přivaděče umožňují projetí až několika set tisíc automobilů denně a prochození desítek tisíc lidí spravovaným územím. Velmi často řešíme krádeže a na druhé straně přesný opak krádeže a tedy neoprávněné ponechání věcí na místě aniž by vlastník o tu věc stál - tedy odpad komunální, stavební a někdy i velmi nebezpečný.

Problematiku produkce odpadů můžeme rozlišit na:

1. odpady při naší činnosti ať už vlastní nebo prostřednictvím dodavatelů – tato činnost je kontrolována a evidována a je řešena LZ Konopiště jako odpadové hospodářství podle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů s návazností na ostatní legislativní úpravy a řízení vnitropodnikovými předpisy Lesů České republiky, s.p.
2. druhým způsobem je produkce odpadů jinými producenty, avšak bez předchozího vědomí naší organizace, ale zjištěná v souvislosti s námi obhospodařovaným majetkem. To jsou takzvané „černé skládky“.

Zakladatelé černých skládek jsou nejčastěji původci těchto odpadů. Současný zákon o odpadech č. 185/2001 Sb. nezakládá odpovědnost vlastníka pozemků za odpady uložené na něm. Předchozí zákon o odpadech č. 125/1997 Sb. naopak znal odpovědnost vlastníka pozemku za odpady a místně příslušné úřady pak vedly účinné řízení o odstranění černých skládek. V platném zákoně o odpadech tato legislativní cesta pro řešení černých skládek chybí. Odpovědnost za nakládání s odpady má původce odpadů. Podle § 12 odst. 1 platného znění je každý povinen nakládat s odpady a zbavovat se jich pouze způsobem stanoveným v zákoně.

Na černých skládkách můžeme běžně vidět stavební materiál, textilie, starý nábytek, pračky, ledničky, televize, ale i nebezpečný odpad jako barvy, plasty, autobaterie apod. V 80 % středně velkých skládek do 1 m³ je dovezen odpad na místo malými závěsnými vozíky, obsah na těchto skládkách odpovídá odpadu při jakémkoliv vyklizení objektů, garáží, dvorků nebo místností, které často bývají v domech či chatách, které se nacházejí v těchto územích. Pravděpodobně musí být původcem někdo, kdo nemá nebo neplatí za likvidaci komunálního odpadu v popelnicových nádobách (chatky a ostatní rekreační nemovitosti je dost často nemají) a proto lze z vysokou pravděpodobností určit, že původce odpadu se zbavuje věci, kterou nemá bezúplatně kam dát, přestože tento druh odpadu se běžně do popelnic a kontejnerů dává.

Dá se tvrdit, že 95 % odpadů na skládkách do 0,15 m³ pochází od neukázněných řidičů či rekreaantů územím projíždějícím, kteří si tak na „maximálně vhodném“ místě jako je les udělají odpadový koš a vyčistí si automobil. Další velkou skupinou jsou velkoobjemové odpady, které pocházejí ze stavebních činností převážně rekonstrukčního charakteru. Odpady z těchto všech skupin jsou ze 20 % nebezpečné.

Při existenci sběrných dvorů a jim podobných zařízení je dosti nepochopitelné a bezohledné vyvážení odpadů typu akumulátorů, olejů, pneumatik, chladicích, či tepelných zařízení do lesa.

V poslední době je velmi rozšířené odkládání vraků aut do lesa po odmontování SPZ a vybroušení čísel motoru a karoserie.

Největší počet černých skládek lze evidovat v kontaktu veřejných komunikací s lesními porosty či v lesních porostech, v nichž jsou umístěny rekreační objekty. „Šetrná turistika“ je v České republice, na rozdíl od např. německy mluvících zemí, nedostatečně podpořena jak z hlediska osvětového a metodického, tak z hlediska legislativního a ekonomického.

Všechny zákony upravující nějakým způsobem kontrolu a řešení černých skládek jako jsou zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí, č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, tak zákon 289/1995 Sb, o lesích, určují jako odpovědnou osobu za tyto odpady původce odpadu.

V rámci Lesů České republiky, se podaří zjistit původce odpadů pouze kolem jednoho procenta případů „černých skládek“. V evidenci Lesů České republiky se za rok 2008 vyskytly stovky černých skládek o celkovém objemu 6 000 m³ a ploše cca 68 000 m², při nákladech na odstranění v hodnotě bezmála 3 mil. Kč úplných vlastních nákladů.

Konkrétně na LZ Konopiště to bylo ve stejném roce 2008 cca 550 m³ černých skládek. Zlikvidovali jsme cca 1/5 celkové plochy skládek s UV náklady na tuto likvidaci 380 tis. Kč. V roce 2007 činily UVN na likvidaci černých skládek 639 tis. Kč a v roce 2006 byly 400 tis. Kč. Za první pololetí letošního roku to je již 167 tis. Kč. A to téměř vždy byla dohodnuta spoluúčast obce.

Finanční prostředky vynaložené na sanaci skládek tedy nejsou hrazeny nezjistitelným původcem odpadu, ale vlastníkem nemovitosti, v tomto případě Lesy České republiky, s.p.

Problematiku nedovoleného dotčení lesních pozemků nepovolenými „černými“ skládkami nelze zobecnit, a proto je nutné každý případ řešit samostatně dle možností a místních podmínek.

Orientační postup:

1. Výskyt nepovolené skládky zaevidovat a zdokumentovat (fotodokumentace s vyznačením data) a kontaktovat orgány obce, v jejímž katastru se skládka nachází.
2. Dle možností a okolností se snažit zjistit původce odpadu. Podaří-li se zjistit původce odpadu, oznámit tohoto původce příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, jako orgánu státní správy lesů, orgánu přestupkového řízení, popř. orgánu státní správy pro nakládání s odpady pro podezření ze spáchání přestupku zejména podle § 53 odst. 1 pís. r) zákona č. 289/1995 Sb., podle § 45 nebo § 47 odst. 1 pís. h) zákona č. 200/1990 Sb., popř. porušení povinností původce odpadu (§ 3, 16, 66, 69 zákona) a požadovat odstranění odpadu na náklady původce.
3. V případech, kdy nebude původce odpadu zjištěn, nejprve upřesnit, o jaký odpad se jedná, a zařadit jej podle vyhl. MŽP č. 381/2001 Sb., v platném znění Katalog odpadů. Dle rozsahu skládky a situace na místě samém doporučujeme oznámit výskyt skládky příslušnému orgánu státní správy s podezřením na spáchání přestupku, s žádostí o písemné sdělení výsledků šetření.
4. V případě, že se ani následně nepodaří zajistit osobu, která skládku založila nebo na ni následně ukládá odpad a tuto skutečnost hodnověrně dokázat, není v zákoně žádná povinnost stanovující vlastníkům pozemků odstranit nelegálně uložený odpad na jeho náklady. Možným řešením je vstoupit do jednání s orgány obce a požadovat úplné proplacení skutečně vynaložených prostředků, popř. se dohodnout na spoluúčasti při likvidaci. Obce by k tomuto účelu měly používat prostředky získané z místních poplatků dle zákona č. 565/1990 Sb. § 10b (kapitola 6.10). Dle možností prokázat, že daný odpad nevznikl činností LČR, případně doložit vyjádření příslušného orgánu o odložení nebo jiném obdobném řešení věci, záznam o provádění pravidelných kontrol lesnickým personálem, popř. o umístění tabule „Zákaz skládky“.

Ze strany obcí je často uplatňován požadavek na likvidaci skládek s odkazem na ust. odst. 2 § 58 zákona č. 128/2000 Sb. o obcích. Obec může uložit pokutu ve výši až 100 000 Kč osobě, která

neudrží čistotu a pořádek na pozemku, který vlastní, tak že naruší vzhled obce. Uplatňování tohoto ustanovení je opodstatněné zejména v zastavěné části obce.

Důležitá je prevence. Velmi podstatnou roli mohou v mnoha případech sehrát obecní úřady, které nabídnou dostatečnou možnost pro odkládání komunálních odpadů. Zároveň je nezbytná dostatečná informovanost o možnostech bezplatného uložení odpadů ve sběrných dvorech. Osvěta o možnosti využití zpětného odběru použitých výrobků a jejich obalů u vybraných komodit stanovených zákonem o odpadech. Značné množství odpadů končících na černých skládkách jsou odpady z demolicí a tak stavební úřad může již při povolování činnosti stanovit podmínky nutnosti doložení dokladů o uložení odpadu. Neméně zásadní je rychlá reakce na vznikající skládku.

Lesy České republiky, s.p. se zabývají i ekologickou výchovou. Prostřednictvím lesní pedagogiky se děti a mládež seznamují s tím co do lesa patří a co ne. Problematice odpadů je potřeba při práci s veřejností věnovat větší prostor, aby se ekologické chování stalo samozřejmostí každodenního života.

Použitá literatura

Směrnice LČR,s.p., informace z ČIŽP, LP 06/2009, citovaná legislativa.

Kontakt

Ing. Miroslav Jankovský
LZ Konopiště LČR, s.p.

VLIV REKREAČNÍCH AKTIVIT VE ZDEJŠÍ OBLASTI NA LESY A NA MYSLIVOST

Ing. Alois Černý
lesní správce Slapy

Na úvod této problematiky považuji za vhodné zrekapitulovat zákl. druhy rekreačních aktivit podle různých hledisek, a to:

- a. **časového** - krátkodobé (do jednoho dne) až sezonní (až celý rok)
- b. **lokalizace** - pobytová (chaty, místní obce) / pohybová (více druhů)
- c. **zdroje pohybu** – pešmo, cyklo, koňmo, motocyklo + motovozidla (4-kolky + ter. vozy, os. vozidla)
- d. **východisek** – rekreační chaty, místní vesnice, doprava z velkoměsta

Kompletní výčet druhů rekreace není smyslem tohoto referátu, nicméně aktuální realita zdejší oblasti prezentuje prakticky všechny možné kombinace jejich druhů a nejpodstatnější stránkou charakterizují míru rekreačního zatížení lesního prostředí je frekvence a intenzita těchto vlivů. Důvodně je v této oblasti na nejvyšším stupni, především proto, že je zde:

1. Vysoká koncentrace a četnost chatové zástavby
2. Snadná dopravní dostupnost z velkoměsta (provoz MHD + individuálně auty 30 km z centra)
3. Bezprostřední blízkost „Slapské“ údolní nádrže jako dominantního prostředí rekreace včetně tranzitu od a do velkoměsta
4. Věková a druhová pestrost zdejších lesních porostů, členitá konfigurace terénu včetně drobných *vodních toků a nadstandardní hustoty a kvality lesní dopravní sítě*

Dopady neustále narůstajícího náporu různých kombinací rekreačních vlivů na les a prostředí jako celek mají až na výjimky negativní charakter, zde je třeba především rozpor státem umožněného volného přístupu do lesů a permanentního porušování zakázaných činností v lese. (§ 20 Les. zák.) Jako nejrozsáhlejší jevy lze např. uvést:

- rušení klidu a ticha v lesích (až fatální následky pro zvěř)
- vjíždění a stání motorovými vozidly (především terenní motocykly a tzv. čtyřkolky, os. vozy s terénní výbavou 4*4)
- kouření v lesích (především pěší – houbaři + turisté)
- znečišťování lesů odpady a odpadky (většinou poblíž komunikací)
- provádění terénních úprav, oplocení, stavba objektů (chatové osady)

Podotýkám, že toto jsou nejčastěji se vyskytující negativní činnosti zakázané lesním zákonem, ovšem i ostatní z celkového výčtu jsou občasnou realitou, která má původ především v rekreačních

aktivitách návštěvníků lesa. V komentovaném vlivu rekreace na lesní hospodaření jde především o znečišťování lesa odpady a odpadky, které např. u komunikací zcela devastuje estetickou funkci lesa, může být i potenciálním zdrojem úrazů (sklo), chem. či biolog. znečištění včetně pož. nebezpečí (hořlavé odpady). Komplikace způsobuje neoprávněny vjezd a stání veškerých motorových vozidel a to jak z hlediska nežádoucího omezování pohybu lesní techniky (přibližování a odvoz dříví) tak narušování půdního krytu s následným nebezpečím půdní eroze vlivem „terénních jízd“ přímo v porostech a je už celkem jedno, zda na dvou či čtyřech kolech, a to vše dohromady samo zřejmě doplněné znečišťováním ovzduší výfukovými plyny a půdy únikem olejů popř. pohonných látek. Značné omezení pro lesní hospodářství prezentují chatové osady z hlediska technologické přístupnosti navazujících a gravitujících lesních porostů. Chatové osady jsou dnes natolik „kompletovány“ zástavbou a úpravami okolí, že vlastníci lesů musí zpravidla volit jiné technologicky a nákladově náročnější řešení hosp. opatření v dotčených prostorech, přičemž možnost finančních kompenzací nemá žádnou právní oporu ve stávající legislativě.

Problematika chatové zástavby je obsáhlá sama o sobě, což popisují některé další referáty semináře jakož i otázky požárního nebezpečí vyplývajícího z rekreace. Z pohledu tohoto referátu má existence chatových osad v celé oblasti (i mimo les či jeho blízké sousedství) dominantní vliv na charakter a intenzitu rekreace. Obyvatelé chat jsou nejčastějšími návštěvníky lesa, pouze nárůzovitě v houbařských obdobích je asi převyšší počet obyvatel místních obcí a dojíždějících lidí od velkoměsta. Chataři navštěvují les celoročně všemi způsoby – tj. pěší procházky (+venčení psů), hledání hub, cykloturistika, převažuje „mototuristika“ (motoroky, čtyřkolky, terénní vozy), obstarávání otopu do chaty atd.

Přesto, že se obyvatelé chat verbálně a z části objektivně prezentují jako lidé mající citlivý vztah k přírodnímu prostředí; soustavnost a pestrost pohybových rekreačních aktivit pocházejících právě od jejich chat svědčí o něčem jiném, zvláště ve vztahu k myslivosti v lesích jako celku. Lze to argumentovat mnohými důvody a příklady, z nichž převládají negativa především vůči zvěři.

V houbařských obdobích prožívá lesní zvěř nejtěžší období strádání (kromě silných mrazů) za celý rok. Desítky houbařů „pročesávají“ lesy od časných ranních hodin, zvěř je vyháněna ze svých denních stávaníšť, kde potřebují býložravci v klidu přežvýkat v noci napastvenou potravu. Dostávají se následně potravní stresy, v jejichž důsledku zvěř má narušeny potravní cykly, omezený pohyb za potravou, opouští lesy a páchá zvýšené škody na polních kulturách (částečně i v lesích, byť je období vegetace). Stejný „efekt“ nastává kdykoliv, kdy zvěř vyruší doslova „brutální“ hluk terénních motorek a čtyřkolek, což hrozí celoročně, tedy i v zimě, kdy zvěř omezuje svůj pohyb na nezbytné minimum pro šetření energií., kterou využívá na spotřebu v období redukováných potravních zdrojů. Tyto „zásahy“ člověka způsobují až fatální následky u lesní zvěře především u býložravců s jejich komplikovaným trávicím ústrojím. Poměrně, v tomto směru „otužilejší“, je černá zvěř – je všežravcem a má silnou adaptabilitu na prostředí. Nelze zde neuvést přímé ztráty zvěře vyplašené lidmi a unikající napříč, dnes sále více frekventovaných, silničních komunikacích při střetu s projíždějícími vozidly. O tom, jaký vliv má takto vysoký stupeň rekreačních vlivů na kvalitu zvěře se vedou různé polemiky, obecně však lze odůvodněně říci, že negativní příznaky jsou častější (tělesná, trofejová kvalita). Vlastní provoz myslivosti je rekreačními vlivy rovněž negativně ovlivňován – příklady: *poškozování mysliveckého zařízení, mysl. políček, omezené možnosti lovu, maření lovu plašením, případy pytláctví atd.*

Slovo závěrem:

Stupeň rekreačních vlivů narůstá a sílí tím rozpor zájmů příjemců rekreace a vlastníků lesa, otázka priorit a respektování vlastnických práv se stává víc než aktuální, stávající stupeň regulace je zřejmě časově vyčerpan a překonán, není patrně možné do budoucna preferovat veřejnost na pozemcích jiných než státních vlastníků bez jejich rozhodování a finančních kompenzací.

Kontakt

Ing. Alois Černý

lesní správce Slapy

e-mail: cernyalois@centrum.cz

OCHRANA LESA A PŘÍRODY V TURISTICKY ZATÍŽENÝCH OBLASTECH RAKOUSKA A NĚMECKA

Ing. Pavel Kitzberger
Orbis Viridis o.p.s., Hluboká nad Vltavou

Pod turisticky zatíženými oblastmi v těchto zemích se rozumí především vysokohorská území západního, jižního a částečně i středního Rakouska a jižního Bavorska. Geograficky jsou všeobecně známé pod pojmem *Alpy*, *Karavanky*, *Taury* a člení se v mnohočetné geomorfologické útvary.

Lesy v těchto oblastech spadají převážně do kategorie ochranných lesů a ochranných lesů ve výnosu. Kategorie lesů zvláštního určení v těchto zemích neexistuje. Esteticky nejhezčí oblasti náleží majetkově ponejvíce do správy státu tzn. *Österreichische Bundesforste AG* a *Bayerische Staatsforsten AöR*. To je dáno majetkovým vypořádáním z doby monarchie, kdy státu připadly tyto území.

Správa lesa v těchto oblastech vyžaduje nejen značnou fyzickou kondici, ale i zvýšené organizační a psychické schopnosti. Na rozdíl od uspořádání státních lesů v ČR, zahrnuje v sobě plánování, řízení a kontrolu ucelených logistických procesů v rámci krátkodobých *outsourcingových* projektů. Vedle nákladné těžební a pěstební činnosti stojí zaměstnanci státních lesů před ne vždy jednoduchým úkolem zabezpečit funkci ochranného lesa zejména proti lavinám a murénám. K tomu přichází úkoly spojené s držbou lesa a právy zemědělců na lesní pastvu. Posledním nadstandardním úkolem jsou povinnosti spojené s vysokou aktivitou turistického ruchu, který státní lesy podporují.

Turismus je v těchto klimatických pásmech sezóní záležitostí a dělí se obvykle na letní (květen – září) a zimní (prosinec – březen). Dle způsobu vykonávání turistických aktivit lze rozlišovat dva hlavní následující druhy turismu:

Konvenční turismus

Do pojmu konvenční turismus spadají běžně známé rekreační aktivity jako klasická turistika, horská turistika, horolezectví, horská cyklistika, koupání v horských jezerech.

Chataření či chalupaření je v těchto oblastech prakticky zakázáno. Výjimku tvoří starousedlíci tj. zemědělci v souvislosti s jejich právy na lesní pastvu, kdy jejich horské chaty slouží mnohdy jako stanice občerstvení či přespání pro turisty.

Zatímco jsou tyto běžné aktivity spojené s precizně značenými turistickými stezkami, sítí odpočinkových a občerstvujících možností prakticky bezproblémové, způsobují spíše jejich doprovodné jevy tj. stanování, rozdělávání ohňů ojedinělé lokální těžkosti. Zmíněná bezproblémovost je dána jak připraveným a udržovaným systémem podmínek pro turisty, tak i výchovou a měřítkem hodnot tamějšího rekreační aktivity provozujícího obyvatelstva.

Alternativní turismus

Pod pojmem alternativní turismus se nacházejí tzv. moderní rekreační aktivity, které provozuje či začala užívat zejména mladší generace lidí; proto jsou mnohdy označovány také jako in – turismus. Do těchto aktivit patří především *paragliding*, *mountainbike rovding*, lyžování mimo sjezdovky, slaňování do soutěsek či expedice za florou a faunou a pozorování/focení zvěře (*Wildlife Tourism*).

Tyto mnohdy i cestovními kanceláři organizovaná aktivity způsobují lokální ale někdy nemalé problémy spojené se správou těchto území. Např. *paragliding* ruší stávaní a lov zvěře vysoké a zejména kamzičí, jízda na horských kolech v lesích způsobuje vedle rušení stávaní zvěře lokální rozšiřující se erozní rýhy, lyžování mimo sjezdovky způsobuje nejen škody na přirozeném zmlazení, ale zejména uvolňování lavin se všemi jejich důsledky, slaňování i skoky do říčních soutěsek nese s sebou spíše důsledky k ochraně biotopu. Zvláštní kategorií je pozorování zvěře, které s sebou přináší vedle rušení zvěře a jejího odlovu také nedovolené stanování a rozdělávání ohně.

Shrnutím je možné říci, že klasický, nám známý konvenční turismus nepředstavuje v těchto zemích převážně problém pro vlastníky či správce lesa. Těžkosti vyvstávají spíše s nárůstem alternativních rekreačních aktivit, které ve většině případů ovlivňují stanovištní chování zvěře spolu s následnými důsledky škod na lesních porostech.

Kontakt

Ing. Pavel Kitzberger,
Orbis Viridis o.p.s., Hluboká nad Vltavou
Lovecký zámek Ohrada, 373 41 Hluboká nad Vltavou
e-mail: ohrada@orbisviridis.cz
www.orbisviridis.cz

PRAKTICKÉ POZNATKY Z NEJHUSTŠÍ CHATAŘSKÉ OBLASTI Z HLEDISKA OBCE A LESNÍHO HOSPODÁŘE

Ing. Stanislava Héniková, Ing. Milan Hénik

Rozložení a četnost chat v ČR se zaměřením na kraj Středočeský, okres Praha-západ

Pro jasnější představu o rozložení objektů individuální rekreace uvedu nejprve několik údajů týkajících se rozšíření soukromých rekreačních aktivit pobytové rekreace v ČR. To nám lépe objasní, proč je fenomén individuální rekreace ve Středočeském kraji a zejména v okrese Praha-západ tak aktuální. Přesná čísla o individuální rekreaci již nejsou k dispozici, zjišťoval je TERPLÁN, který po privatizaci v roce 1990 zanikl. Dalším důvodem je i snaha o sjednocení ukazatelů pro domy rodinné a objekty pro rekreaci. Jelikož se během posledních dvaceti let počet rekreačních objektů téměř nezměnil (nově se staví převážně rodinné domy a některé rekreační objekty se změnily na trvalé bydlení) pro ilustraci o hustotě rekreačních objektů na území ČR použiji data z roku 1991.

Česká republika má z hlediska osídlení evropskou raritu. Vedle 1 630 705 trvale obydlených domů má přibližně 360 000 rekreačních objektů.

Počet rekreačních objektů na 1 km² je:

ČR	5,0
Středočeský kraj	9,7
Jihočeský kraj	3,8
Západočeský kraj	4,2
Východočeský kraj	5,0
Jihomoravský kraj	4,0
Severomoravský kraj	3,3

Hranice krajů uvádím ve členění před 1. lednem 2000.

Okresy s nejhustší individuální pobytovou rekreací ve Středočeském kraji jsou:

Praha-západ	37,0 objektů na 1 km ²
Praha východ	24,5 objektů na 1 km ²
Beroun	12,8 objektů na 1 km ²
Kolín	9,1 objektů na 1 km ²

Zajímavé je také procento rozložení objektů individuální rekreace z hlediska sídel, u kterých vznikly.

Sídla dle počtu obyvatel	% rekreačních objektů
do 199	10,3
200 – 999	44,9
1 000 – 4 999	29,8
5 000 – 9 999	5,3
10 000 a více	9,7

Tato čísla mohou být zejména v oblasti obcí o velikosti 200 – 999 a 1000 – 4999 obyvatel nyní lehce změněna, vzhledem k velkému nárůstu rodinných domů v nových satelitních městečkách, i zde však nelze zjistit přesný počet, protože mnozí nově přistěhovalí se zatím do obcí trvale nepřihlásili. Počty chat však vesměs zůstávají stejné.

Z výše uvedených čísel vyplývá, že na okrese Praha-západ je rozsah individuální pobytové rekreace nejvyšší.

Z hlediska stavebního fondu se jedná alespoň z 1/3 o jednoduché dřevěné stavby, dříve bez elektrického proudu, se suchým WC a většinou i bez studny. Chaty jsou vytápěny vesměs pevným palivem. Jejich vznik se převážně datuje do období 1. republiky. Po druhé světové válce nastal boom výstavby již vybavenějších typových chat a individuálních rekreačních zděných objektů ať již na pronajatých pozemcích (a zde se převážně jednalo o lesní půdu) a nebo jako zahrádkářské kolonie na půdě místních rolníků. Ti ji ochotně prodali a tím se vyhnuli darování půdy místním zemědělským družstvům.

Pro naplnění osobních představ a požadavků majitelů chat na rekreaci a z praktických důvodů (dostupnost veřejnou dopravou a nevelká vzdálenost od Prahy) je v okrese Praha-západ nejhustší zástavba a to v údolí řek (Vltava, Sázava, Berounka) a potoků (Bojovský potok, Zahořanský potok, Zlaté potoky a tak dále). Hustší zástavba je pochopitelně na teplých jižních svazích. Znamená to, že pravý břeh Sázavy je hustě zastavěn, zatím co na levém břehu Sázavy jsou chaty jen sporadicky. Lesy na těchto lokalitách vykazují nadměrnou hustotu zastavění objekty pobytové rekreace. Největší soustředění těchto objektů rekreačního zázemí Prahy je v katastru obcí: Hradištko – cca 1 800, Jílové u Prahy – cca 1 500, Černošice – cca 1 300, Zvole u Prahy – cca 1 300, Kamenný Přívoz – cca 1 200, Petrov – cca 1 100, Štěchovice – cca 1 100 a tak dále. Převážná část těchto rekreačně zajímavých území a tím i území s nejhustší individuální rekreační zástavbou spadala z prostorového členění do správy polesí Okrouho, Lesního závodu Jílové, později Lesního závodu Zbraslav a v současnosti Lesního závodu Konopiště.

Praktické poznatky z hlediska vedoucího polesí

Na polesí Okrouhlo jsem sloužil od roku 1961 až do roku 1999. Od roku 2000 až do současnosti vykonávám funkci odborného lesního hospodáře rozhodnutím orgánu státní správy lesů v obvodě zhruba stejném jako jsou hranice polesí Okrouhlo, a to pro soukromé majitele lesa.

Koncem roku 1989 a hlavně v roce 1990 dochází ke změnám v užívání lesní půdy, Státní lesy masivně vypovídají platnost pronájmu u užívání lesní půdy a tím se mění vztah vlastníka k majetku.

Z hlediska vztahu člověka k lesu můžeme dělit rekreaci na dva rozdílné bloky a to:

A. rekreace pobytová – chatová

B. rekreace fakultativní – krátkodobá, kde můžeme rozlišovat:

- a. rekreace pěší oddychová, často spojená se sběrem hub, lesních plodin a květin
- b. rekreace jízdou na bicyklu a motorce
- c. rekreace jízdou na koni
- d. rekreace jízdou na čtyřkolce
- e. rekreace orientačním během
- f. rekreace provozem myslivosti
- g. rekreace provozováním jízdy na lyžích nebo saních

Problematiku fakultativní rekreace ve vztahu k lesu řešili předřečníci.

Vztah člověka jako majitele chaty se časem vyvíjel a měnil od dob prvních trampů, kteří se s přibývajícím fyzickým věkem měnily z návštěvníků fakultativních na majitele chat. Došlo ke sdružování do osad s často romantickými názvy, posléze obyvatelé chat, kteří žili na půdě všenárodního majetku se všemi atributy vztahu k životnímu prostředí, až po majitele chat současnosti se snahou o řízení vztahu člověka, přírody a sousedství.

Chaty vzniklé na lesní půdě byly v počátcích neoplocené, později si majitelé chat svoje teritorium oplocovali a to buď se souhlasem majitele pozemku nebo bez jakéhokoliv povolení. Ploty ohraničují „soukromé“ teritorium tak zvané užívané plochy. Jsou realizovány různě individuálním způsobem od často symbolických živých plotů nebo nataženého drátu až po ploty neprůhledné a neprůchodné. Tím byl ztížen a mnohdy i znemožněn vstup odborného lesního personálu na tyto pozemky a prakticky znemožněn výkon funkce. Podle vkusu a možnosti majitele chaty se lesní pozemky „užívané plochy“ měnily na zahradní skalky, travnaté plochy s okrasnou výsadbou i zeleninové záhony. Tato činnost, která vede k faktickému úbytku výměry půdy sloužící pro lesní výrobu byla a je dosud přehlížena jak lesním personálem, tak orgány státní správy lesa. Tyto pozemky jsou v Katastru nemovitostí stále vedeny jako lesní půda a v návaznosti na to i v Lesních hospodářských plánech a Lesních hospodářských osnovách.

Mnozí majitelé chat se postupem času sdružovali do „družstev“, která vesměs úspěšně žádala o elektrifikaci a o zavedení vody do chaty. A z jednoduché stavby pro rekreaci, která ještě za první republiky byla považována za stavbu provizorní s povinností odstranění do 48 hodin od vydání příkazu se postupně stává stavba schopná i dlouhodobého až trvalého pobytu.

Majitelé chat žádali a stále žádají pod nejrůznějšími záminkami o pokácení stromů v okolí své stavby. Ve většině případů je skutečným důvodem získání volného a osluněného prostoru. Pokud mají chatu ve svahu, často uřezávají vrcholky stromů, které vadí ve výhledu.

Samostatnou kapitolou vztahu chatáře k životnímu prostředí je problém odpadu. Do roku 1990 se majitel pozemku ani státní správa tímto nezabývali. Majitelé chat byli v naprosté většině nuceni odpad odhazovat (často ukládat na nepovolené skládky) do míst, kde bude odpad nejméně vidět a vadit. Jsou to různé terénní prohlubně na lesní půdě, rokly, vodoteče, mokřady a jiné vhodné lokality. Chatové osady byly vesměs obklopeny prstencem komunálního odpadu. Situace s odpady se v poslední době značně změnila směrem k cílené likvidaci. Obce mají za povinnost přistavit ke každé chatové oblasti a na vhodné přístupné místo kontejnery na tříděný odpad a kontejner na komunální odpad a tyto vyprazdňovat. Přesto ale černé skládky z lesa zcela nezmizely.

Vliv pobytové rekreace na les mohou klasifikovat jako:

A. pozitivní

Majitelé chat vesměs dbají na čistotu lesa ve svém okolí, likvidují (převážně se jedná o drobný lesní puch) odumřelé a odumírající stromy a dříví zpravidla bez náhrady a odměny za zpracování spotřebují (spálí). Majitelé chat včas lokalizují, eventuelně hlásí požár. Majitelé chat často upozorní na biotické a abiotické škody v sousedství. Tato pozitiva jsou však k celkové problematice lesního hospodářství marginální, jejich hodnota není vyčíslena a považují ji za nevyčíslitelnou.

B. negativní

Chaty již svojí existencí představují pro lesního hospodáře problém. Pozemek zastavěný chatou není zpravidla vyjmut z půdního lesního fondu a tím fakticky zmenšuje výměru lesní půdy. S ohledem na možné poškození chat je ovlivňováno směrové kácení často nepříznivým způsobem. Brání optimálnímu směru přiblížení dřeva. Chaty musí být přístupny a tím se hrubým způsobem zahušťuje síť cest a pěšin. Pro zaparkování aut majitele chaty jsou často budována na lesní půdě trvalá parkovací místa. Chaty jsou elektrifikovány a je často provedena vodoinstalace, což představuje rozšíření elektrovodů a při podzemním ukládání liniových staveb poškození podzemní části stromů.

Majitelé chat často přeměňují kulturu pozemku v okolí své chaty (užívaná plocha) z lesní na jinou a tím odebírají m² lesní půdy lesnímu hospodářství. Pokud je pozemek oplocen, více méně

znemožňují přístup k provedení lesnické činnosti. Ploty způsobují problémy při těžbě dřeva a hlavně při přiblížení dřeva. Při husté zástavbě ploty mohou být souvislé a to například při úpatí stráně prakticky znemožňuje optimální přiblížení dřeva. Problém myslivosti versus oplocení pokud je mi známo není prakticky řešen a může znamenat zvláště v souvislosti se stále se rozšiřujícím chovem psů na chatách útlum stavu zvěře.

Rovněž mně není známo, že by byla sledována kvality vod v závislosti na chatové výstavbě, i když znečišťování ze strany uživatelů chat je při dlouhodobějším pobytu nevyhnutelné. To se týká jak vlastního pobytu na chatě tak i přidružených činností (mytí aut a pod.).

O odpadech jsem se již zmiňoval.

Praktické poznatky z hlediska bývalé starostky obce Okrouhlo

Z hlediska správy obce jsou chaty většinou pro obecní pokladnu a tím pro celou obec vůbec přítěží. Sebedokonalejší obecní vyhláška včetně zákona o odpadech nepřinutí všechny majitele chat platit byť minimální poplatek za likvidaci komunálního odpadu. Většinou obec slyší argument: „Nic na chatě neprodukujeme, biologický odpad kompostujeme a komunální vozíme domů (rozuměj do Prahy, či jiného místa trvalého pobytu) do popelnice, kterou také musíme platit.“

Po pečlivější prohlídce chatových osad musí zastupitelé konstatovat, že přibližně přestávkou od r. 1989 až r. 1996 se již opět žije ve vybraných koloniích téměř po celý rok. Obyvateli jsou jednak mladé rodiny s dětmi, kde matka s dětmi je na chatě a manžel dojíždí, jednak početnější skupina lidí v důchodovém věku, kteří se od jara do podzimu na chatu trvale přestěhují a konečně je tu být neveliká, ale stále se rozrůstající skupina důchodců, kteří pražský byt pronajímají a sami trvale žijí na chatě.

Všechny vyjmenované komunity mají, ale trvalé bydliště v Praze a tudíž obci z nich neplyne za používané služby žádný příjem. Přes to se obyvatelé chatových osad dožadují kvalitních místních komunikací a jejich stálé údržby, veřejného osvětlení a kdyby měli trvalý pobyt měli by mít i veřejný rozhlas. To samozřejmě obec nemůže financovat, protože příspěvek od státu na chod obce se řídí počtem trvale bydlících obyvatel. Vycházíme-li např. u Zvole z počtu chat 1 300 a počtu domů s trvalým pobytem cca 520 vidíme, že obslužnost zejména v letních měsících překračuje minimálně dvojnásobně, ale i trojnásobně vybavenost, kterou má k dispozici obec pro svůj evidovaný počet trvale bydlících obyvatel. Převyšuje pak i kapacity dalších služeb, to je lékař, lékárna, obchodní síť atd. Pokud nebude upravena legislativa tak, aby na existenci chat nedoplácely obce ani krajina včetně lesů, bude se stávající stav jen velmi pomalu zlepšovat.

Rekapitulace

Pokud porovnám pozitiva a negativa chatařské činnosti ve vztahu k lesu a okolí včetně obce, docházím jednoznačně k poznatku vesměs negativní činnosti pro práci jak lesníka tak pracovníka obce a to zejména:

1. oplocení užívané plochy a bránění vstupu nepovolaným osobám.
2. přeměna půdy z lesní na jinou a tím faktické snížení výměry PUPFL
3. terénní úpravy, které brání lesním pracem
4. při lesnických pracech nutnost vždy přizpůsobovat technologii práce ochraně zdraví a majetku osob (chatařů)
5. zbytečné zahušťování dopravní sítě
6. spory o údržbu komunikací podél chat, zejména v zimních měsících
7. dosud neúplně vyřešená problematika likvidace odpadu
8. vztah chaty (oplocení) a chataře (chov psů) k myslivosti

9. problematika zásahu do čistoty nadzemních i podzemních vod a hladiny spodní vody
10. požární ochrana, kde chatař znamená v lese zvýšené riziko vzniku ohně
11. nedostatečná obchodní vybavenost v letních měsících způsobená neúměrným nárůstem počtu obyvatel v daném území

Použitá literatura

Lesní zákon v platném znění, Statistická ročenka ŽP ČR rok 1990 – 2008, Statistické údaje ČSÚ.

Kontakt

Ing. Stanislava Héniková, Ing. Milan Hénik
Okrouhlo 43, 254 01 Jílové
e-mail: mshenik@volny.cz

ČLOVĚK A LES VE SVĚTLE SOCIOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Ivan Roček, F. Zich
ČZU LDF V Praze

V letech 1997 a 1998 řešili jsme dva výzkumné úkoly v rámci národní agentury pro zemědělský výzkum z nichž první se nazýval „Zjištění postojů obyvatel České republiky k lesu a k řízení lesního hospodářství“ a druhý „Názory soukromých vlastníků lesa“. Oba tyto výzkumy vycházely z naléhavé potřeby zjistit současné vnímání lesa a jeho role v současnosti a byly zřetelně ovlivněny změnami jak politických poměrů tak poměrů vlastnických u nás. Zdá se, že většina výsledků a závěrů tohoto výzkumu jsou platné doposud.

Výzkumné práce vycházely našich starších prací např. Z. Polena (Zhodnocení vlivů lesa na rekreační návštěvnost krajiny v pražské-středočeské aglomeraci, 1993, i jiných autorů: Fér, Hlaváček), ale zejména byly inspirovány velkou řadou výzkumů publikovaných zejména na ETH v Curychu.

U prvního výzkumu byl použit dotazník a šetření bylo zaměřeno na několik okruhů otázek:

- vztah k lesu a hodnocení jeho významu
- návštěvnost
- hodnocení stavu našich lesů a úrovně hospodaření v nich
- chování lidí v lese
- majetkové poměry
- definování obsahu pojmu les

Dotazník obsahoval 33 otázek a část otázek byla formulována jako otázky otevřené. Metodicky nové a podle našeho názoru velmi důležité bylo rozdělení respondentů do dvou skupin – občané (tam byl proveden klasický sociologický výzkum pomocí sítě tazatelů $n=666$) a druhou skupinu tvořili studenti ($n=606$), Při výběru skupiny studentů jsme se důsledně vyhýbali školám zaměřeným „přírodovědně“ (tj. takovým, kde by odpověď mohla být deformována zaměřením studenta). Celková četnost obor souborů byla 1272 respondentů.

Výzkum zaměřený na soukromé vlastníky lesů byl u nás uspořádán poprvé. V cizině, kde je soukromé vlastnictví lesů dlouhodobě zcela běžné a nebylo přerušeno jako u nás, jsou soukromí vlastníci více či méně dobře organizovaní a jejich postoje jsou známy. U nás vlastně dodnes nejsou restituční ukončeny a vztah soukromých vlastníků zůstává namnoze velmi problematický. Pro výzkum bylo vybráno 14 okresů a z každého okresu pak 30 až 40 adres soukromých vlastníků lesa. Některé otázky byly v tomto druhém výzkumu stejné jako v prvním, jiné byly specificky „vlastnický“ zaměřené.

Poznamenejme ještě, že výsledky (úplný rozsah oboru závěrečných zpráv) byly publikovány také ve Švýcarsku na ETH Curych (ve francouzském překladu) jako dokumenty 98/3 a 99/5.

Uvedme alespoň několik výsledků těchto anket, které jsou podle našeho názoru doteď zajímavé. V jedné části jsme se snažili hledat vztah obyvatel našeho státu k lesu, mimo jiné jsme hledali hodnocení významu lesa pro občany.

Tab. 1: Obyvatelé ČR odpovídali na otázku, jaký význam má podle jejich názoru les obecně pro lidstvo. Jaké jsou jeho hlavní funkce?

Odpovědi	n ₁	n ₂	1. %	2. %
produkce kyslíku, čistého vzduchu, ovzduší	129	169	42,3	26,7
ekologický význam – obecně	58	88	19,0	13,9
hospodářský význam, produkce dřeva	36	120	11,8	18,9
je to příroda	25	49	8,2	7,7
zadržuje vodu, chrání vodní zdroje apod.	20	80	6,6	12,6
rekreační význam, zdravotní	20	65	6,6	10,2
krajinotvorný význam	10	25	3,3	3,9
produkce lesních plodů	1	18	0,3	2,9
zvěř, úkryt, péče, produkce	1	10	0,3	1,6
bez odpovědi	4	4	1,3	0,7
Jiné	1	2	0,3	0,3
národní bohatství	-	4	-	0,6
	305	634	100	100

n₁... uvedeno na prvním místě
n₂... všechny odpovědi (tj. až tří od jednoho respondenta)
1. %... podle odpovědí na prvním místě
2. %... podle všech odpovědí

Jiná část se zabývala představou lesa v myslích občanů.

Tab. 2: Co si obyvatelé ČR představují po pojmem „LES“.

	Obyvatelé		Studenti	
	A četnost % (n = 1945)	B četnost (% z dotazovaných)	A četnost % (n = 2327)	B četnost (% z dotazovaných)
Stromy, rostliny	16,0	47,1	16,7	64,7
Houby	11,8	34,5	10,5	40,8
Zvířata	10,2	29,9	12,5	48,4
Klid, ticho, pohoda	9,3	27,3	8,7	33,6
Borůvky, maliny, plody	7,0	20,5	5,7	22,1
Čerstvý čistý vzduch, kyslík	6,5	19,2	5,6	21,8
Příroda, život, podzim	6,4	18,9	4,0	15,6
Poezie, krása, vůně	4,8	14,0	5,3	20,5
Dovolená, rekreace, sport	4,7	13,7	4,7	18,3
Zeleň, ekosystém, součást životního prostředí	3,2	9,5	3,4	13,0
Hedonistické: radost ze života, příjemno	3,1	9,2	2,2	8,5
Mech, tráva	2,4	6,9	2,7	10,5
Dřevo	2,3	6,8	1,5	5,8
Procházky, výlety	2,2	6,3	2,8	11,0
Krajina, hory, venkov	1,9	5,4	1,0	4,0
Jehličí, klestí, šišky	1,7	5,0	3,0	11,6
Zpěv ptáků	1,2	3,5	2,8	10,8
Zásobárna vody	1,0	2,9	1,2	4,8
Myslivost, hony, krmelce	1,0	2,9	0,9	3,3
Hra barev, barevnost	0,9	2,7	0,9	3,7
Negativní pocity; tma, strach, nepořádek	0,9	2,6	1,6	6,3
Hajný, personál	0,2	0,5	0,5	1,8
Brouci, motýli	0,4	1,2	0,6	2,2

Mimoprodukční funkce lesa nabývají i u nás na nebývalém významu a mnohdy jednoznačně dominují. Z toho vyplývá i zcela nový pohled na řešení víceúčelového lesního hospodářství.

Druhá polovina našeho století v Evropě je charakteristická silnou a narůstající změnou sociálního požadavku vůči lesu, lesnímu prostředí. To nutně implikuje nové přístupy k úvahám o problémech řízení lesního hospodářství, nové aspekty ochrany lesa a zasahuje do téměř všech tradičních lesnických disciplin.

Napříč konkrétních sociálních postojů i sociálních změn společenských se začíná rozvíjet nové chápání lesa a je mu ukládána nová role.

Pro většinu obyvatel Evropské unie podle výsledků výzkumu veřejného mínění (Rametsteiner et al.1998) je důležitější ochraňování biodiverzity a hlediska ochrany lesa, než využívání lesa pro rekreaci či těžbu dřeva.

Skutečnost, že společnost má stále větší nároky vůči lesu a tedy klade vyšší nároky na lesní hospodářství, na formulaci lesnické politiky a na její prosazování velmi ovlivní i řešení problematiky víceúčelového lesního hospodářství v limitních podmínkách.

Tab. 3: Další tabulka ukazuje hodnocení k vztahu, k potřebě lesa jako prostředí a porovnává výsledky z výzkumu 1997 a 1998 (nazvané pro přehlednost „postoje“ a „vlastníci“)

	Postoje 97		Vlastníci 98
	občané (%)	studenti (%)	(%)
les je něco bez čeho nemohu být	26,7	27,8	33,4
les je něco co čas od času potřebuji	52,9	62,0	53,8
les je příjemný, ale obejdu se bez něj	17,6	9,4	9,8
les je mi lhostejný	1,4	0,7	1,6
nevím nemám názor	0,5	0,2	0,3

Vztah k lesu mají jak vlastníci, tak ostatní občané a jak ukazují výsledky nejsou rozdíly v jejich osobních postojích nijak významně velké. Co je však podle našeho názoru poněkud překvapivé jsou téměř 2 % vlastníků (a dokonce pokud bychom sečetli tři poslední řádky v tabulce č.1 jsou to téměř 3%), pro které les vůbec nic neznamená.

Vzhledem k tématu konference je bezesporu zajímavé hodnocení škod (poškození lesa) z pohledu drobných vlastníků lesa.

Tab. 4: Setkáváte se s nějakými škodami? Jakými?

Odpovědi	n	%
polomy	13	4,3
znečišťování lesa odpadky, černé skládky	32	10,5
krádeže, včetně vánočních stromků	57	18,7
škody zvěří	28	9,2
ne žádné škody	133	43,6
neodborné zásahy	2	0,7
kůrovec	1	0,3
jiné	3	1,0
bez odpovědi	36	11,8
	305	100

Skoro 44% se neseťká se škodami v lese! To je jistě pozitivní, pokud to nepramení z neznalosti a z nedostatku ve vztahu k vlastnímu lesu. Ale považuji za velmi špatné, že 19% si stěžuje na krádeže a 10% na znečišťování lesa odpadky!

S tím logicky souvisí další problém – otázka volného vstupu do lesa. Ptali jsme se na to vlastníků.

Tab.5: Pokud jde o Váš les, byl byste pro to, aby tam byl volný vstup?

Odpovědi	n	%
jsem pro zcela volný vstup	207	67,9
jsem pro volný vstup, ale jen za určitých podmínek	87	28,5
zakázal bych volný vstup do svého lesa	6	2,0
bez odpovědi	5	1,6
	305	100

Otázka týkající se volného vstupu ukázala, že tento problém (už vyřešený v lesním zákoně) je i vlastníky pojímán celkem jednoznačně.

Ale přesto se ukazuje, že vytvoření podmínek pro vstup do lesa není příliš snadnou záležitostí.

Tab.6 Pokud jste pro vstup do Vašeho lesa jen za určitých podmínek, napište prosím, o jaké podmínky jde.

Odpovědi	n	%
zachovávat čistotu	12	3,9
nerozdělovat ohně, netábořit	18	5,9
nepytlačít	1	0,3
nedělat škody	71	23,3
sběr plodů, procházky - ano	3	1,0
žádné podmínky neklade	32	10,5
bez odpovědi	168	55,1
	305	100

Kromě požadavku, aby návštěvníci nedělali škodu, žádné významné podmínky pro volný vstup do lesa si majitelé nekladou (přes polovinu respondentů neodpovědělo).

Mimoprodukční funkce lesa nabývají i u nás na nebývalém významu a mnohdy jednoznačně dominují. Z toho vyplývá i zcela nový pohled na řešení víceúčelového lesního hospodářství.

Druhá polovina dvacátého a počátek jednadvacátého století v Evropě jsou charakteristické silnou a narůstající změnou sociálního požadavku vůči lesu, lesnímu prostředí. To nutně implikuje nové přístupy k úvahám o problémech řízení lesního hospodářství, nové aspekty ochrany lesa a zasahuje do téměř všech tradičních lesnických disciplin.

Napříč konkrétních sociálních postojů i sociálních změn společenských se začíná rozvíjet nové chápání lesa a je mu ukládána nová role.

Pro většinu obyvatel Evropské unie podle výsledků výzkumu veřejného mínění je důležitější ochraňování biodiverzity a hlediska ochrany lesa, než využívání lesa pro rekreaci či těžbu dřeva. Les se však často chápe jako obecně, volně přístupný majetek, který patří všem, ale přitom máme na něj mimořádné požadavky.

Skutečnost, že společnost má stále větší nároky vůči lesu a tedy klade vyšší nároky na lesní hospodářství, na formulaci lesnické politiky a na její prosazování velmi ovlivní i řešení problematiky víceúčelového lesního hospodářství v limitních podmínkách.

Literatura

FICHTER, H.: Waldbewirtschaftung im Spannungsfeld zwischen privaten und öffentlichen Interessen der Geschichte, ETH Zürich, 1995

GASSER, G.: Aktivitäten der städtischen Forstverwaltung Liestal in der Wahrnehmung von Waldbesucherinnen und Waldbesuchern. Diplomarbeit, Professur für Forstpolitik und Forstökonomie, ETH Zürich, 1994

Lesy ČR: Výzkum postojů obyvatel vůči lesu, dřevu a podniku LČR, IVVM, 97

- POLENO, Z.: Zhodnocení vlivu lesa na rekreační návštěvnost krajiny v pražské - středočeské aglomeraci, VŠZ LF, Praha, 1993
- RAMETSTEINER, E., SCHWARZBAUER, P., HEIKKI, J., KÁRNÁ, J., COOPER, R., SAMUEL, J., BECKER, M., KÚHN, T.: Les marchés potentiels des produits forestiers certifiés en Europe, EFI, Joensuu, 1998
- ROČEK, I.: Zjištění postojů obyvatel ČR k lesu a k řízení lesního hospodářství, NAZV, Praha 1997, 70 s
- ROČEK, I.: Názory soukromých vlastníků lesa, NA ZV 1998,36 s
- ROČEK, I.: Les opinions des propriétaires forestiers-Résultats d'une enquête en République Tchèque, ETH Zurich, Departement des Science Forestières, 99/5, 1999,50 s
- ROČEK, I.: Les attitudes des habitants de la République Tchèque envers la forêt et la forêt forestière, ETH Zurich, Departement des Science Forestières, 98/3, 1998, 57 s
- SCHMITHÜSEN, F.: Tenure and joint resources Management systems on public forest land: issues and trends, ETH Zürich, 1997
- SCHMITHÜSEN, F., KAZEMI, Y., SEELAND, K.: Perceptions et attitudes de la population envers la forêt et ses prestations sociales, Journal Forestier Suisse 148, 1997
- SCHMITHÜSEN, F.: Wald und Waldwirtschaftung in einem verändernden gesellschaftlichen Umfeld, ETH Zürich, 1997
- SCHMITHÜSEN, F.: Experience with Public Forest Ownership and Joint Management Systems, IUFRO, Zürich, 1996
- SCHMITHÜSEN, F., KAZEMI, Y.: Analyse des rapports entre les attitudes des gens envers la forêt et leurs attitudes envers la gestion forestiere. Journal Forestier Suisse, 146, 4.,1995
- SCHMITHÜSEN, F.: Des demandes multiples et evolutives adressés à l'ingénieur forestier: Une demande sociale en evolution, ETH Zürich, 1994
- SCHMITHÜSEN, F., EWALD, K. C.: Landschaft als Spiegel nachhaltiger Nutzung und Pflege, ETH Zürich, 1994
- SILVA, M.A.: La signification de l'arbre pour la ville et les habitants de Genève, ETH Zürich, 1997
- Šišák, L.: Hodnocení sociálně ekonomického významu hlavních lesních produktů mimo dřevo v ČR podle územního členění, GA ČR, 1996
- SNĚTIVÁ, M.: Rekreace a lesy, IVVM, Praha, květen 1971
- ZIMMERMENN, W., WILD, S., SCHMITHÜSEN, F.: Einstellung der Bergbevölkerung zu Wald, Forstwirtschaft in Forstpolitik, ETH Zürich, 1997

Kontakt

Ivan Roček, F. Zich
 ČZU LDF V Praze